O'ZBEKISTON
RESPUBLIKASI
MILLIY KITOB PALATASI
INV. №

Миллий Тикланиш

Ўзбекистон Миллий тикланиш демократик партиясининг ҳафталик газетаси

2001 йил. 26 октябр

16-17 (250) - сон

ЎТКИР ҲОШИМОВ,
Ўзбекистон халқ ёзувчиси

ИНСОНИЯТГА ҚАРШИ ЖИНОЯТ

Биз йигирма биринчи асрга қадам қўярканмиз, одамзот ўтган асрда йўл қўйган фожеавий хатоларидан хулоса чиқариб олади, Худо хоҳласа, янги аср ақл-заковат, тараққиёт, тинчлик асри бўлади, деб умид қилган эдик. Афсуски, бундай бўлмади. Йигирма биринчи аср мислсиз фожиа билан бошланди. 11 сентябр фожиаси фақат Америка эмас, бутун инсониятга қарши қаратилган жиноят бўлди. Савол туғилади. Бутунжаҳон Савдо Марказининг юзинчи қаватида қаҳва ичиб ўтирган беш яшар қизалоқнинг гуноҳи нима эди? Фарзандларини кўриш учун Нью-Йоркдан учган кекса аёлнинг айби нима эди? Умуман, бундай даҳшатли хунрезлик қилиш учун одам боласи қанчалик мудҳиш шайтон васвасасига тушмоғи лозим эди? Ақлга сиғдириб бўлмайди...

Террорчининг миллати ҳам, имони ҳам бўлмайди. Кеча Америкада шундай даҳшатли хунрезлик қилган кимсанинг бундан икки йил олдин Токио метросини заҳарлаган олчоқдан фарқи йўқ. 16 февралда Тошкентда неча бегуноҳ қонини тўккан махлуқнинг бундан бир неча йил аввал Раджив Гандини ўлдирган телба хотиндан ортиқ жойи йўқ! Ҳаммаси бир гўр!

Аср фожиасини қилиб қўйганлар муқаддас Ислом динини дастак қилиб олгани икки ҳисса мунофиқликдир. Ислом деган сўзнинг туб маъноси Аллоҳга итоатда бўлиш, қолаверса, тинчлик деган маънони ташийди. Террорчилик дегани эса, ғарот қилиш, маҳв этиш, ўлдириш деган маънони англатади. Бинобарин, булар нур билан зулмат каби, ҳаёт билан мамот сингари бир-бирини тамом инкор этувчи тушунчалардир. Шу боисдан террорчилар ўзининг ғаразли мақсадида муқаддас динимизни қурол қилишининг ўзи гуноҳдир.

Мамлакатимиз Президенти ўн йилдан бери катта-катта халқаро минбарларда террорчилик энг даҳшатли офат эканини, модомики, бу бало халқаро миқёсдаги даҳшатли касаллик экан, унга қарши кураш ҳам халқаро миқёсда биргаликда олиб борилиши лозимлигини, акс ҳолда ҳеч бир мамлакат ундан халос бўлишига кафолат беролмаслигини қайта-қайта таъкидлагани бежиз эмас эди. Мана, энди жаҳон жамоатчилиги И. А. Каримов жон куйдириб айтган гаплар тагида теран ҳақиқат борлигини англаб етди.

Ўзбекистон террорчилик балосига қарши курашда барча тинчликсевар кучлар билан бирга эканини ҳеч қандай иккиланишсиз, аниқ ва принципиал равишда баён қилди ва бу йўлда амалий ишга киришди. Шу билан бирга бизнинг Ватанимиз ён қўшнимиз, йигирма йилдан ортиқ уруш офатларидан тинкаси қуриган жабрдийда афғон халқига дўст ва хайрихоҳ эканини, юртимиздаги битта аэродром эса фақат инсонпарварлик ҳамда қутқариш ва қидирув ишларида қатнашадиган самолёт ва вертолётларга берилишини ҳам алоҳида таъкидлади. Шу билан бирга Афғонистон – террорчилар тайёрлайдиган базалар бутун жаҳонга жумладан, Ўзбекистонга ҳам таҳдид солиб келганлиги ҳеч кимга сир эмас. Бинобарин, бундай газандалар уясининг йўқ қилиб ташланишидан яхши ниятли барча кишилар, эллар манфаатдордир.

Адолат барибир тантана қилади. Жиноят барибир жазосиз қолмайди. Шунча хунрезликлар қилган, наркотик моддалар тарқатиб жаҳоннинг юзлаб мамлакатларидаги ёшларни заҳарлаган ва шу йўл билан мислсиз бойлик тўплаб, ҳаромдан келган маблағини баттарроқ ҳаромга – террорчиликка сарфлаётганлар қилмишига яраша жазосини олаяпти ва олади ҳам. Биз эса бундай балолар тезроқ даф бўлиши, Ватанимиз ҳамиша озод, обод, тинч бўлиши учун курашда юртбошимиз сафида камарбаста бўламиз!

Терроризмнинг енгилиши муқаррар!

Ўзбекистон халқининг ишончи мана шундай.

Мактаб ўқувчиларига турли хил папкалар ҳамда барча ёшдагилар учун буюртма асосида кийим-кечаклар тайёрланадиган Балиқчи туманидаги Хўжаобод очиқ турдаги акционерлик жамияти тикувчилари хизматидан кишилар мамнун. Шу боис бу ерда иш ўринлари йилдан-йилга ортмоқда.

Суратда: моҳир тикувчи Наима Зайниддинова

Тоҳиржон Ҳамроқулов олган сурат.

Партия ҳаёти

ТАДБИРЛАР БЕЛГИЛАНДИ

9 октябр куни ЎзМТДП Марказий ҳайъати, партиянинг Олий Мажлисдаги фракциясининг халқаро терроризм масаласига бағишланган йиғилиши бўлиб ўтди. Унда иштирок этган қатнашчилар халқаро терроризм бутун инсоният тараққиёти учун хавф солишга уринаётганлигини, унга қарши халқаро ҳамжамият билан яқин ҳамкорликда курашиш зарурлигини таъкидлаб, терроризмнинг чиркин моҳиятини оммага тушунтиришда партия фаолларининг вазифалари, бу борада маънавий-маърифий тадбирлар ўтказиш ҳақида фикр-мулоҳаза билдирдилар.

Партия йиғилишида Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислом Каримовнинг халқаро терроризм хуружи авж олиши муносабати билан чиқарган Баёноти, унда билдирилган чуқур таҳлилий мулоҳазалар, халқаро терроризмга қарши курашда олиб бориладиган чора-тадбирлар маъқулланди ва «Миллий тикланиш» партияси фаолияти учун дастуриламал эканлиги таъкидланди.

Шунингдек, ушбу йиғилишда партиянинг ташкилий ишлари, «Миллий тикланиш» газетаси обунаси билан боғлиқ масалалар ҳам кўриб чиқилди. Таниқли рассом, ЎзМТДП Марказий кенгашининг аъзоси Ортиқали Қозоқов ЎзМТДП Марказий кенгашининг идеология ишлари бўйича котиби этиб тайинланди.

Ўз мухбиримиздан

P.S. Мазкур йиғилишда қабул қилинган Ўзбекистон «Миллий тикланиш» демократик партиясининг «Ақлу ирода жаҳолатдан устун» номли Мурожаати «Ҳуррият» газетасининг шу йил 10 октябр сонида эълон қилинган.

БУГУНГИ СОНДА

2-бет – Тарбия таянчи нимада?

3-бет – Маърифат боғининг шаҳид гуллари

4-бет – Чўпий домланинг «олди-қочди» гурунглари Бор экану йўқ экан...

Муҳокама мавзуси – Қонун лойиҳаси

БУЛОҚ КЎЗ ОЧГУНЧА

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИНИНГ «МАҲСУЛОТ ТАҚСИМОТИГА ОИД БИТИМЛАР ТЎҒРИСИДА»ГИ ҚОНУНИ ЛОЙИҲАСИ («ХАЛҚ СЎЗИ», 2001 ЙИЛ, 29 СЕНТЯБР) ҲАҚИДА МУЛОҲАЗАЛАР

Ушбу Қонун лойиҳаси умумхалқ муҳокамасига қўйилишининг ўзига хос мазмуни бор, албатта. Юртимизнинг ер ости бойликлари бугун ва келажакда ҳам умумхалқ мулки экан, бу мулкка доир масалаларда унинг соҳиби бўлган халқнинг якдиллик билан билдирган фикр-мулоҳазалари муҳим аҳамият касб этиши табиий.

Аввало бирмунча катта матнни ўз ичига олган ушбу лойиҳа устида қонун ижодкорлари пухта ишлаганлигини таъкидлаш жоиз. Ҳар бир моддани ҳар томонлама, айниқса, ҳисоб-ҳитоб нуқтаи назаридан таҳлилдан ўтказиб ёзиш катта меҳнат ва ўта масъуллик билан ёндашувни талаб қилади. Қабул қилинаётган қатор қонунларимиз эса халқимизнинг ишончли вакиллари бу улуғвор масъулиятни чуқур ҳис қилаётганлигининг ёрқин ифодасидир.

Шу билан бирга, умумхалқ муҳокамасига қўйилган мазкур лойиҳа хусусида кўпчилик қатори бироз бўлса-да муносабат билдириш, бир-икки таклифлар айтиш фойдадан холи бўлмаса керак.

Одатда, қонунларнинг номида уларнинг туб мазмун-моҳияти акс этган бўлади. Шу жиҳатдан қаралганда мазкур лойиҳанинг номланиши ва матни орасида мазмунан боғлиқлик у қадар кўзга ташланмаётгандай. Шунингдек, «маҳсулот тақсимоти» деганда қандай маҳсулот (ёки маҳсулотлар) назарда тутилаётганлигига ҳам бироз аниқлик киритилса, назаримда яхши бўлур эди.

Лойиҳани қизиқиш билан ўқиб чиқдим. Унинг мазмуни билан танишгач, лойиҳада гап юқорида таъкидлангани каби бирор маҳсулот тақсимотидан кўра юртимиз ҳудудидаги конларни излаш ва фойдали қазилмаларни қазиб олишга хорижий инвесторларни жалб қилиш тартиб-қоидаларининг қонунда ифодаланиши ҳақида эканлиги англанилади. «Маҳсулот тақсимоти» деган тушунча эса барча жараёнлар амалга ошганидан сўнг қазиб олинган маҳсулотни қандай тақсим қилишни ифодалаган бўлиб, бу хусусда лойиҳанинг кичик бир қисмида айтиб ўтилган. Демак, фикримизча, бу лойиҳа «Ўзбекистон Республикаси ҳудудида конларни излаш ва фойдали қазилмаларни қазиб олишда хорижий инвесторларни жалб қилишга доир муносабатларни тартибга солиш тўғрисида» деб номланиши мақсадга мувофиқдир.

Лойиҳани ўқир эканман, кўнгилдан кечган яна бир мулоҳазаларни билдириш истаги пайдо бўлдики, булар ҳам бир қараш, албатта.

Шу ўринда лирик чекиниш деганларидай, таъбир жоиз бўлса, мухтасаргина ижтимоий чекиниш қилсам. Истиқлолнинг илк кунларидан бошлаб баркамол, билимдон авлодни вояга етказиш учун бениҳоя улкан ишлар қилинмоқда. «Таълим тўғрисида»ги Қонун ва Кадрлар тайёрлаш миллий дастури асосида қўйилаётган эзгу қадамлар, саъй-ҳаракатларимиз беқиёс, етук шахсларни тарбиялаш давлатимиз сиёсати даражасига кўтарилган. Қонун, дастур ва қарорларни амалга оширишнинг моддий асослари ҳам белгилаб қўйилганлиги қувонарлидир. Бундан кутилган мақсадларимиз рўёбга чиқишига ишончингиз янада ортади. Тўғри, вақт кутиб турмайди, етук кадрлар, хусусан, ушбу лойиҳада тилга олинган ишларни амалга оширувчилар ҳозирдан керак. Иқтисодий имкониятларимиз тақозо қилса-ку, ТАЪЛИМ СОҲАСИДАГИ УЛУҒВОР РЕЖАЛАРНИНГ ИСТИҚБОЛЛИ НАТИЖАЛАРИНИ ЧАМАЛАБ, юртимизнинг асрлар бўйи сақланиб келинаётган ер ости бойликларини ўзлаштириш ишларига қурби, билими етадиган фарзандларимиз яқин йиллар ичида булоқдек қайнаб чиқиши мумкинлигини назарда тутиб иш юритсак, балки фойдадан холи бўлмас эди. Бироқ, иқтисодий тараққиёт қадамлари вақт ва моддий бойликлар билан ҳам ўлчанади. Мамлакатимиз манфаати заруратидан бу қонун қабул қилинар экан, менимча, юқоридаги фикрлар нуқтаи назаридан ушбу қонуннинг амал қилиш муддати, аниқ белгилаб қўйилиши мақсадга мувофиқдир. Шунингдек, қонун лойиҳасининг 10-моддасидаги «Битимлар амал қилиш муддатини тарафлар белгилайди» жумласини давом эттириб ёки шу жумлага, дейлик, «беш йил муддатдан ошмаган ҳолда қанча муддат бўлишини» деб аниқлик киритиш зарур. Мазкур моддага «Битимлар амал қилиш муддати ушбу қонун муддатига мутаносиб келиши шарт» деб ёзилса янаям мантиққа тўғри бўлур эди. Чунки катта умидлар билан бугун биз тарбиялаётган зукко авлодлар келажакда бу ишларни ўз қўлига тўла ола билиш имкониятига эга бўлиши бу имкониятлар қонунларимиз томонидан белгиланиб қўйилишини ҳам тақозо қилади. Табиийки, мамлакатларнинг ҳудуди чегаралангани каби ер ости бойликлари мавжуд бўлган ҳудудларнинг ҳам чегараси ҳамда бу бойликларнинг ўлчами борлиги бу борада бизни янада жиддийроқ ўйлашга ундайди.

Лойиҳанинг 8-моддасида битим муддатини узайтириш мумкинлиги таъкидланиб, «лекин бу муддат олти ойдан ошмаслиги керак» деб кўрсатилган. Уни неча марта узайтириш мумкинлиги, ёки бир марта эканлиги қайд қилиб ўтилгани маъқул.

Одатда, ижтимоий ҳаётимизда бирор нарсага аниқлик киритиш зарур бўлса, албатта қонунларимиздан фойдаланамиз, демак қонунларнинг ўзи аниқликка асосланади. Мазкур лойиҳада **фойдали қазилмаларнинг қайси бирларини** қазиб олишда инвестициялар киритилиши кўрсатиб ўтилса деган фикрдаман. Бунда республикамиз иқтисодини ўрганган ҳолда бизга энг зарур бўладиган турлар танлаб олиш имкони яратилади.

Назаримда, қонун лойиҳасининг маҳсулот тақсимотига доир қисмида яна бир нарса ҳақида тўхталиб ўтиш жоиздай. Маълумки, аҳоли истиқомат қилаётган жойлардаги қазилма бойликларни қазиб олиш зарурати туфайли шу ҳудуд аҳолиси бошқа жойга кўчирилади ва ижтимоий таъминланади. Уларни белгиланган тартибда маҳсулот тақсимотида пул маблағи сифатида улуш олишининг белгиланиши, бу уларнинг янгидан уй-жой, томорқа билан таъминланишидан ташқари қўшимча маблағ сифатида қайд қилиниши шу ерлик аҳолига маънавий эътибор, уларни ижтимоий қўллаб-қувватлашнинг яна бир ифодаси бўлур эди. Албатта, бу аҳоли ҳар гал маҳсулот тақсимотида улуш олавермаслиги, чегараланган миқдор амал қилиши мақсадга мувофиқдир.

Ер ости бойликларимиз ҳам муқаддас Ватанимизнинг бир узви, ўйлайманки, умумхалқ мулкига доир бўлган мазкур қонун лойиҳаси юртдошларимизни бефарқ қолдирмайди. Зеро кўпчиликнинг фикрини ўрганиш орқали керакли хулосага келиш заруратидан лойиҳанинг муҳокамага қўйилиши ҳам барчани бирдай фикрлашга, мамлакатнинг бугуни ва келажаги учун зарур бўлган қонунлар муҳокамасида иштирок этишга ундайди.

Дилором МАТКАРИМОВА

«САПИО» ЖУРНАЛИ МУХБИРИ БИЛАН СУҲБАТ

«Миллий тикланиш» демократик партиясининг Олий Мажлисдаги фракциясининг раҳбари Иброҳим Ғафуров Японияда чиқадиган халқаро сиёсат масалаларини ёритадиган «Сапио» журналининг мухбирини қабул қилди.

Мухбир билан суҳбатда бугунги халқаро вазият, терроризмга қарши курашда жаҳон халқларининг бирдамлиги, бу борада Ўзбекистонда дунё ҳамжамияти билан биргаликда олиб борилаётган ишлар кўлами, шунингдек, партия қурилиши билан боғлиқ масалаларга тўхталиб ўтилди. Суҳбатда «Миллий тикланиш» фракцияси аъзолари Ўткир Ҳошимов, Шарифа Салимова қатнашдилар.

СЕВИМЛИ МУХЛИСЛАРИМИЗ!

Газеталарга 2002 йил учун обуна бошланганидан хабардорсиз. «Миллий тикланиш»нинг азиз муштарийлари сони 2002 йилда янада ортади деб ишонамиз, албатта.

«МТ»нинг нашр индекси: 158

Бир йиллик обуна баҳоси (вилоятлар бўйича) 4900–5700 сўм атрофида.

ТЕРРОРИЗМ НИМА?

Биринчи мақола

Бугунги кунда халқаро терроризм ва унга қарши олиб борилаётган ҳаракатлар, уларга билдирилаётган муносабатлар жаҳон оммавий ахборот воситаларида ёритилаётган асосий мавзулардан бирига айланди.

Хўш, терроризм ўзи нима, унинг мазмун-моҳиятини қандай таҳлил этиш мумкин, ундан кузатилган мақсадлар кимларнинг манфаатини ифодалайди?

ЎзМТДП Марказий ҳайъати раисининг биринчи ўринбосари, таниқли сиёсатшунос Муқимжон Қирғизбоевнинг эътиборингизга ҳавола этилаётган ушбу мақоласи шулар ҳақида.

Террорчилик ҳозирги дунё сиёсий ҳаётидан тагтуби билан йўқолмай келаётган сиёсий экстремизмнинг энг кескин, энг агрессив ҳодисаларидан биридир.

Шуни айтиш мумкинки, террорчилик алоҳида олинган қандайдир ўзаро бирликка эга бўлган доимий ижтимоий воқелик эмас, балки у сиёсий мақсадларни амалга оширишнинг вақтинча амал қиладиган бир воситасидир. Унинг айрим кўринишлари тарихан кузатилган бўлсада, террорчиликнинг сиёсий ҳаёт ҳодисаларидан бирига айланиши, яъни унинг шаклланиши ва кучайиши ўтган асрнинг 60-йиллар охири 70-йиллар бошларига тўғри келади. Лекин, террорчиликни жиддий равишда ўрганиш фақат 70-йиллар охири 80-йиллар бошларида бошланди. Маълумки, террорчиликнинг ҳар қандай кўринишларига қарши курашларда бой тажрибага эга бўлган Америка Қўшма Штатларида ҳам 80-йилларнинг бошига қадар терроризм субъектларига тегишли бўлган ахборотларни йиғиш соҳасида фаолият олиб борилмаган эди. Фақат 1981 йилга келиб Президент Роналд Рейган бундай ҳолатга чек қўйди. У давлат департаментига Марказий Разведка Бошқармаси (МРБ) ва ФБРга террорчилар ва қўзғолончи ҳаракатларга қарши барча сиёсий, разведка ва контрразведка ресурсларини бирлаштиришини топширди. Ҳозирги даврда АҚШда терроризмнинг келиб чиқиши ва намоён бўлишини чуқур ўрганиш учун махсус агентликларгина шуғулланиб қолмай, балки бу соҳада кўплаб илмий-тадқиқот институтлари ва жамоат ташкилотлари ҳам шуғулланмоқдалар.

Бугунги кунга келиб илмий фаннинг махсус «террорология» йўналиши пайдо бўлди. Бу фаннинг асосий мақсади террорчиликни барча жиҳатларини: ижтимоий-сиёсий, ҳуқуқий, психологик томонлардан ўрганиш, ҳамда террорчиликнинг хилма-хил турларини аниқ классификациялаш, бу ҳодисани чуқурроқ тушунишдир.

Шунингдек, «террорчилик вируси»нинг тарқалиб кетмаслиги учун унга қарши «вакцина» топишга уринишлар бошланди.

Замонавий террорологияда террористик ҳаракатларни аниқлашга доир анчагина тушунчалар мавжуд. Бу йўналишда воқеликка фақат криминологик (жиноятлар сабабини аниқлаш ва олдини олиш ҳақидаги фан) ва жиноий-ҳуқуқий изланишлар нуқтаи назаридан қараш билан бирга сиёсий фанлар нуқтаи назаридан ҳам таҳлил этишга аҳамият берилади. Ҳозирча террорчиликни ўрганиш жараёнлари анча кеч бошланганлиги учун ҳам умумий тарзда тан олинган тушунчалар ва категориялар тизими яратилмаган.

«Террор» термини лотинча сўз бўлиб, «terror» – қўрқув» ва «даҳшат» каби маъноларни билдиради. Террористик ҳаракатларнинг мақсади – ҳокимият, аҳоли, хорижий давлатлар ва халқаро ташкилотлар вакилларини қўрқувга соладиган усуллар воситасида таъсир ўтказиш, куч ишлатиш йўли билан сиёсатда ўзгариш қилишга эришишдир.

Терроризм ички ва ташқи характер касб этиб, ички терроризм маълум бир давлат ҳудудида амалга оширилиб, уларнинг қурбонлари ҳам, террорчилар ҳам ана шу давлатнинг фуқароларидир. Халқаро терроризм эса хорижий давлатлар ва халқаро ташкилотлар, терроризм амалга оширилаётган давлат фуқароси бўлмаган хорижий давлатлар фуқаролари томонидан амалга оширилади.

Терроризм бевосита террорчилик тажовузкорлиги – белгиланган ҳаракатларнинг якунловчи босқичи сифатидаги террорчилик характеридаги жиноят кўринишида намоён бўлади. Бу тажовузкорлик узоқ давом этиб, у террорчиликка тайёргарлик кўриш ва террорчилик хуружларини амалга ошириш босқичларига бўлинади. Террорчилик хуружларида ҳарбий гуруҳ, жосуслик гуруҳи иштирок этиб, одатда тажовузкорликни амалга оширишнинг хавфсизлигини ва уларни моддий ҳамда тарғибот-ташвиқот жиҳатлардан таъминлаш чора-тадбирлари кўрилади. Террорчилик гуруҳи террорчилик ташкилотининг бир бўлинмаси бўлиб, унинг бевосита вазифаси террорчилик тажовузини ўтказишга тайёргарлик кўриш ва уни амалга оширишдир. Кўпгина террорчилик ташкилотлари ўзларининг мақсад ва вазифаларини мафкуравий жиҳатлардан асослайдилар, шунингдек, улар ўзларининг доктриналарини ишлаб чиқиб, улар воситасида сиёсий жараёнларга киришга уринадилар. Террорчилик тажовузкорлари диверсия **(портлатиш, заҳарли моддаларни ишлатиш кабилар)** воситасида амалга оширилиб, бунда кўпинча транспорт воситаси ёки бинолар портлатилади, кўча ва майдонлардаги фуқароларга нисбатан портловчи моддалар ишлатилади. Диверсия натижасида тасодифий портлаш нуқтасига яқин бўлган ҳеч бир айбсиз фуқаролар ҳалок бўладилар. Диверсиялардан асосий мақсад сиёсий қарама-қарши кучларга психологик таъсир этишга уринишдир. Шунингдек, террорчилар турли хилдаги биноларни миналаштирадилар.

Террорчилар сиёсий аҳамиятга молик (таниқли) сиёсатчилар, мансабдорлар, журналистлар, дипломатлар) кишиларни олиб қочиш усулидан ҳам фойдаланиб, ундан ўз сиёсий талабларини қондириш, ҳукмрон табақаларни қўрқувга солиш, ташкилот фаолияти учун маблағлар олиш мақсадларида фойдаланадилар.

Террорчиларнинг асосий кураш усулларидан яна бири суиқасд уюштириш ва одам ўлдиришдир. Бундай тажовузкор қуролли гуруҳлар томонидан амалга оширилади. Бу усул билан террорчилар ўз мақсадларига мувофиқ бўлган психологик таъсирларни амалга оширадилар. Суиқасд уюштиришда совуқ ва енгил ўт очиш қуроллари, қўл гранаталари, минометлар ва гранатометлар ишлатилади, тажовузлар тажрибали ва малакали террорчилар томонидан амалга оширилади.

Ўғирлик ҳам экстремистларнинг террорчилик фаолиятидаги асосий воситаларидан биридир. Бу каби жиноятлар террорчилик ташкилотларининг фаолият юритиши учун маблағ йиғиш ва ташвиқот мақсадларида содир этилади. Террорчиларнинг яна бир тажовузкорлик усулларидан бири **хайджекинг** – транспорт воситаларини **(самолёт, темир йўл поезди, автомобил кемалар кабилар)** эгаллаб олишдир. Террорчиларнинг **биноларни эгаллаб олиш** каби усуллари воситасида тажовуз қилиш фаолияти Европада кенг тарқалган. Кейинги даврларда террорчиликнинг янги тури – **кибер-терро-ризм (кибер уруш), яъни компютер шаҳобчалрига ҳужумлар уюштириш усули** пайдо бўлди. Бу компютер шаҳобчаларини ривожланиши ва уларнинг аҳамиятини ошиб бориши билан боғлиқдир. Шунингдек, жамиятнинг ривожланиши ҳам кўп жиҳатлардан компютерлаштириш жараёнларига боғлиқ бўлиб қолмоқда. Бундан фойдаланган террорчилар бу усул билан ўзларига қарши деб билган сиёсий кучларга мухолиф кураш олиб боришни кўзлайдилар.

Жаҳондаги диний терроризм ва экстремизмнинг келиб чиқиши ва унинг ривожланишини таҳлил қилиш натижалари шуни кўрсатадики, XX асрнинг сўнгги чораги бу сиёсий зиддиятларнинг кучайиши ва зўриқишида алоҳида бир босқич бўлди. Хусусан, терроризмнинг АҚШ Нью-Йорк ва Вашингтон шаҳарларига 2001 йил 11 сентябрдаги хуружи жаҳондаги сиёсий ва демократик кучларни бу «XXI аср вабоси»га қарши бирлашиши зарурия-тини ҳозирги давр кун тартибига қўйди. Айни пайтда АҚШ ҳарбийларининг терроризмни тагтомири билан йўқотиб ташлаш мақсадида Афғонистондаги террорчилар лагерлари ва базала-рига ҳаво ҳужумлари бошлаганлиги ва АҚШнинг терроризмга қарши курашини 100 дан ортиқ давлатлар қўллаб-қувватлаб чиққанлиги ниҳоят терроризм хавфини бартараф этиш учун кенг кўламдаги халқаро ҳаракатлар бошланганлигини билдиради.

Шу муносабат билан мамлакатимиз Президенти Ислом Каримовнинг Баёнотида шундай дейилади: «Америка ҳукумати терроризмни таг-томири билан йўқ қилиш, дунёнинг қайси бурчагида бўлмасин, бундай кучларни қўллаб-қувватлаётган, уларни маблағ, қурол-яроғ, бузғунчи мафкура билан таъминлаётган, қўпорувчилик, босқинчилик ҳаракатларини амалга ошириш учун жойларга жўнатаётган ёвуз ниятли марказларга қарши аёвсиз кураш эълон қилди. Бугун барчамизга оддий бир ҳақиқат аён бўлиши керак: бутун инсониятга катта таҳдид солиб турган бу иллатга барҳам бериш борасидаги курашдан ҳеч ким, ҳеч қайси давлат четда қолмаслиги табиий». Мамлакатимиз йўлбошчисининг бу теран мулоҳазалари нафақат ўзбек халқининг, балки жаҳондаги барча халқлар, миллатлар ва элатлар орзу-истагининг ифодасидир.

Муқимжон ҚИРҒИЗБОЕВ

Террорчи:
– Чиқ деяпман сенга, чи-и-иқ...
Террор жини:
– Мен энди чироқнинг эмас, кўзанинг қулиман, уни сенга ўхшаган бошқаси ишқайди, сени нимталашга келдим...
Терроризмга қарши бутун дунё ҳамкорлик кучлари:
– Террорчилар ҳам, терроризм ҳам ҳалокатга маҳкум!!!

Узро чизган сурат.

Таълим ва тикланиш

ТАРБИЯ ТАЯНЧИ НИМАДА?

ЁКИ МАКТАБЛАРГА ҚАЙТИНГ, ЭРКАКЛАР

Оила эҳтиёжлари учун у-бу харид қилишга савдо расталарини айланиб юрардим. Бир маҳал «Ҳа домла, тортинг, тортинг» деган овозни эшитиб ёнверимга қарадим. Ёши 45 лардан ошган бир киши қийналганча юк ортилган аравани тортиб келар, ортидан иккита ёш йигит сигарета чекиб ҳар-ҳар замон «ҳа, ҳа домла, тортинг» деганча бироз кулишиб одимлашарди. Афсус, шундай ёшларимиз ҳам учраб туради. Улар кўзланган растага етгунча мен ҳам ёнларида бордим. Аравакаш юкларни тушириб бўлганидан сўнг йигитлардан бири «домла, хизмат ҳақи қанча бўлади?», деб сўради. Шунда у киши «ҳа энди сизлар ўзимизники, бераверинглар-да», — деди. Улардан бири «40 сўм бўладими?» деса, шериги уни сал «сахийроқ» бўлишга ундади:

— Яна бир-икки сўм қўшиб бер, ҳарқалай бегона эмас, сени ўқитган-ку» — деди негадир истеҳзоли кулимсираб. Ўзим ўқитувчи бўлганим учунми, бу ҳол мени бефарқ қолдирмади чоғи, «савдо»дан сўнг йигитлардан у кишининг кимлигини сўрадим. Улар худди қизиқ бир эртак айтгандай гапга киришишди: «Ээ, бу бизнинг мактабдаги жон домламиз бўладилар, ғуж-ғуж билими бор эди. Унинг «уч» баҳосини олиш учун нақ уч кун ухламасдан ўқиш керак эди. Мана, кўриб турибсиз, биз — бизнесмен. Бизни «ўқи-ўқи» деб қийнайвериб, нуқул «ўқишдан бор фойда, мен сенга яхшилик учун айтяпман», дерди. Мана, фойдамизни ўзимиз топиб олдик. У кишига ҳам топиш-тутишида шунақа ёрдам беряпмиз, ҳи-ҳи»...

Бундай ёшларимиз бирдир-иккидир, лекин барибир дилинг хира тортар экан. Ажабо, борингки, бизнесчига бизнесида асқотадиган қўшув, айирув, кўпайтирув дегандек ҳисоб-китоб амалларини ўргатган шу муаллим-устоз эмасми, дейсан киши.

Келинг, яна бир воқеани ҳикоя қилиб берай.

Ойнаи жаҳонда таниқли публицистлардан бирининг муаллифлик кўрсатуви намойиш қилинар эди. Лицей талабаси тенгдошлари қатори мулоҳазага киришди:

— Лицейимизда ҳар йилнинг бир куни ёш ўқитувчилар куни деб аталади. Ўша кун устозларимиз ўрнига қуйи синф ўқувчиларига 5-6 соат дарс ўтамиз. Тўрт-беш соат ўтиб бўлгунча чарчаб, ўқитувчилик касби қанчалик машаққатли эканлигини юракдан ҳис қиламиз. Ва ҳар гал устозларимизга раҳматлар айтамиз.

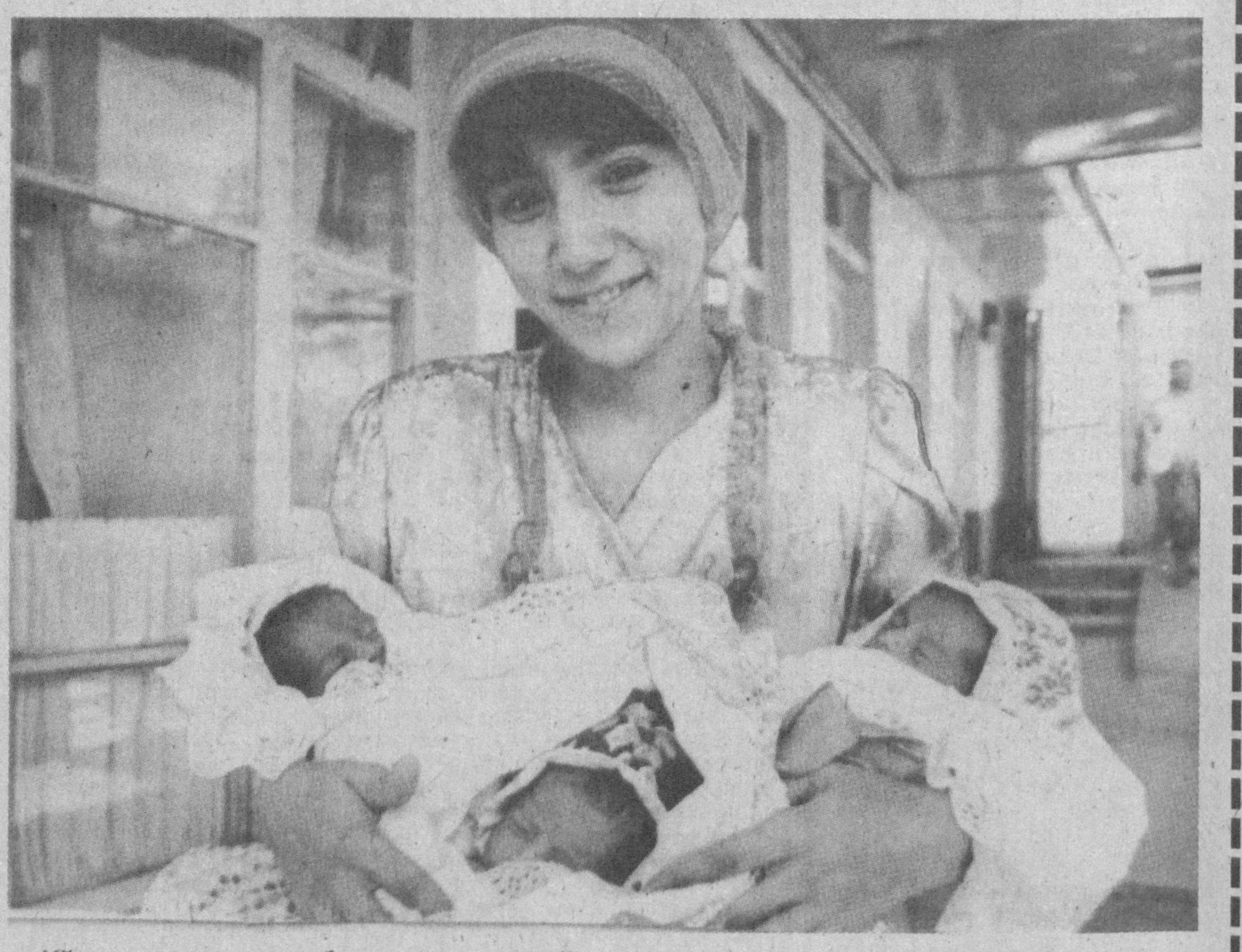

Кўрсатув орасида билдирилган муаллифнинг яна бир ҳаётий фикр-мулоҳазаси эса жиддий ўйлаб кўрарлик эди, назаримда. У мактаблардан бирига текширишга борганларини, бир ўқитувчининг мактабда савдо-сотиқ билан шуғулланаётганини кўриб, бу ҳақда мактаб маъмуриятига маълум қилишганини сўзлаб берди. Бу масала маъмурият томонидан ҳал қилиниб, чоралар кўрилганлигини айтар экан, «Ўқитувчи мактабда ўқувчилари билан савдо-сотиқ қиляпти. Бу воқеа кишининг кулгисини қистатади, шундай эмасми?» деди.

Бир жиҳатдан муаллиф ҳақ, яъни мактабда савдо-сотиқ билан шуғулланиш ўқитувчига хос иш эмас. Лекин бу ҳолни кўп сонли томошабинларга кулгили деб ҳикоя қилиш у қадар ўринлимикин, чунки бу каби ҳолатлар республикамиздаги барча мактабларда ҳамма ўқитувчилар томонидан содир этиляпти, дегани эмас-ку. Таълим берувчи, баркамол шахс тарбиясига масъул инсонларнинг шаъни-эътибори каттаю-кичикнинг назарида улуғ бўлиб қолиши зарур деб ўйлайман. Зеро, соҳибқирон Амир Темур ҳам вафотидан олдин: «Ўлсам қабримнинг бош томонига устозим Мирсаид Бараканинг ҳокини қўйинглар» — деб васият қилган экан.

Шу ўринда яна бир мулоҳазага тўхталсам.

Тиниб-тинчимайдиган, «тарбияси оғирроқ» ўқувчилардан бири тенгдошларига нуқул «яхшиям мактабимизда эркак ўқитувчилар кам. Эркак ўқитувчилар кўп бўлса биз учун мактабнинг мазаси қочади» дер экан.

Тўғри, эркак киши бир хонадон соҳиби эканлигини оила иқтисоди учун масъуллигини унутиб бўлмайди, албатта. Қандайдир сабаблар билан зиёли касбини «михга илиб», эндиликда турли-туман ишлар билан, кўпроқ савдо-сотиққа ўзини уриб кетган муаллимлар билан кўп суҳбатлашганман. Эҳтимол, эркак ўқитувчиларнинг камайиб кетгани кимгадир ҳеч гап эмасдир. Лекин, эрқак оиланинг устуни деганларидек, кўп сонли ўқитувчи аёллар билан шўх, ўт-олов, турфа табиатли болаларимизни тарбиялаш осон бўлармикин, улар бунинг уддасидан чиқа оладиларми, — деган мулоҳазалар кишини ўйлантиради. Тарбия мустаҳкам бўлса, билим сифати ўз-ўзидан ортаверади. Айтайлик, бизнинг Қўқон шаҳримизда 40 та мактаб бўлиб, бу даргоҳларда жами 3286 нафар ўқитувчи меҳнат қилади, шулардан 2932 нафари аёллар. 354, яъни 2 фоиз эркак муаллимлар бу олийжаноб касб соҳиблари, холос. Тарбия эса қатъийлик, бир қадар қаттиқликни суяди.

Баркамол шахсни тарбиялаш Кадрлар тайёрлаш миллий дастурининг асл моҳияти экан, бунда ўқитувчининг масъулияти қанчалар катта эканлигини илғаш қийин эмас. Бу эса кишида ана шу касб эгаларига нисбатан ён-атрофдаги, шу жамиятдаги барча-барчанинг масъулиятли қараши билан ҳам боғлиқ деган бир мулоҳаза уйғотади.

Икроржон ЎРОЗАЛИЕВ,
ўқитувчи
Қўқон шаҳри

Истиқлол қадри

«Олдингдан оққан сувнинг қадри йўқ» деганларидек, киши ўз ватанида, тупроғида яшаб турганида унинг қадрига унчалик ҳам етавермайди. Лекин ғурбатда ватан тупроғининг туйғуси, соғинчи ҳар дамда олиб туриладиган нафасдек азиз, зарурроқ бўлиб ўртаб туради.

Советларнинг қаттоллик, ҳақсиз, «қулоқ» қилиш йилларида ватанини тарк этишга мажбур бўлган ҳамюртларимиз чет элларда кўп сарсон-саргардонликлардан кейин қаддини тиклаб олсалар-да, Ватан соғинчи, аччиқ изтиробдан ҳар сония дили вайрон қилиб, ўксиниб яшаганлар. Чунки,

«Отадан айрилган етти
йил йиғлар,
Юртидан айрилган
ўлгунча йиғлар».

ИЛИНЖ

Мустақилликка эришгунимизга қадар бундай кишиларнинг туғилган юртларига келиб-кетишлари учун сира-сира рухсат берилмасди.

Афғонистонда муҳожирликда яшаган ватандошимиз Салимбек ўз укаси қаттиқ ётиб қолганида «онам шўрлик ҳадеб ватан тупроғини беморнинг пешонасига ишқардилар» деб эслайди. (Ҳайтовур, улар кетишида бир сиқим ватан тупроғини олволишни унутмаган эканлар).

Саудияда бу дунёдан кўз юмаётган бир ватандошимизнинг ўтинчи нима бўлибди денг: «Баландроқ жойга кўминглар — юртимдан келадиган шамол тегиб туради».

Шу юртдаги яна бир ватандошимиз бундай деган:

«Андижон тупроғига бир оёғимни қўйиб, иккинчи оёғимни қўймасданоқ жон таслим қилсам ҳам майли эди...»

Туркияда бандаликни бажо келтирган бошқа бир юртдошимиз васият қилиб айтиб қўйганки, «Лаҳадда бошимни Тошкентга қаратиб қўйинглар»!

Бу гаплар ватанидан жудо бўлганликларига ҳали юз йил ҳам ўтмаган кишиларнинг нолалари бўлса, энди бундан қарийб минг йилча аввал юртидан ихтиёрий равишда хижрат қилиб ҳозирги Туркияда туриб қолган кишилардан бири авлодининг орзуси чуқур ўйлатади:

«Бурсел» ширкатининг вакили Салим Каттон ўғли шундай деган экан:

— «Бултур отам 80 ёшга тўлдилар. Шунда мен отамга ҳаж сафарига боришни таклиф этсам, отам:

— Мен ҳали Ўзбекистонга борганим йўқ, Туркистонни кўрмасдан туриб қандай қилиб Маккага бораман? Биз ахир асли туркистонликлармиз. Аввал инсон ўз ватани тупроғини кўрмоғи, уни қўлига олиб кўзига суртмоғи керак. Сўнг эса Маккага борсак бўлади».

Шундан бери мана ўн йилча ўтибди. Отанинг орзулари ушалган бўлсин, дейман беихтиёр.

Шарафиддин КЎНЧИ

БИР ДАРЁДАН СУВ ИЧИБ...

Афғонистон адабиёти ҳақида илк қўлланма

Яқинда таниқли афғоншунос олим, филология фанлари доктори, профессор Абдураҳим Манноновнинг «Афғонистон халқлари фолклори ва мумтоз адабиёти тарихи» ўқув қўлланмаси ўзбек тилида нашрдан чиқди.

Мазкур китоб Шарқ филологияси ва хорижий мамлакатлари тарихи факултети талабалари, аспирантларига, қолаверса, республикамиз кенг илмий жамоатчилигига, афғоншунос мутахассисларга мўлжалланган.

Ушбу қўлланма китобхонларни Афғонистон адабиётининг йирик бир қисми – шу мамлакатда кенг тарқалган пашту ва дарий тилларидаги халқ оғзаки ижоди ҳамда ёзма адабиётининг энг қадимги даврларидан то XIX аср охирларигача бўлган тарихи, шу даврларда Афғонистонда яшаб ижод этган йирик шоир ва ёзувчиларнинг муҳим асарлари билан таништиради. Айни вақтда қўлланмада Афғонистондаги XVIII-XIX асрлар форсий-дарий адабиёти ҳақида қисқача маълумотлар ҳам берилган.

Маълум ўқув дастури асосида ёзилган бу китоб мазкур адабиётни ўқитиш, ўрганишнинг ўзига хос хусусиятлари, услубий принципларини ифода этувчи 17 мавзуни ўз ичига олган. Шунингдек, Афғонистон адабиётининг Европа ва Мустақил ҳамдўстлик мамлакатларида ўрганилишига алоҳида эътибор берилган. Муаллиф ўз китобида Европа мамлакатлари тилида нашр этилган китоблар ва мақолалар асосида Афғонистон адабиётини ўрганиш жараёнлари, уларнинг босқичлари ҳақида аниқ тарихий мисоллар келтириб ўқувчи диққатини жалб этади.

Шу билан бирга, афғон адабиёти фолклорини ўрганишга катта ҳисса қўшган Россия афғоншунос олимларининг илмий ишлари ҳақида қизиқарли фикр-мулоҳазаларни илгари суради. Шунингдек, афғон халқи адабиётини тадқиқ қилишга салмоқли ҳисса қўшган Тожикистон, Ўзбекистон олимлари ҳақида қизиқарли маълумотлар берилган.

Афғонистонда ўттизга яқин этник гуруҳ, элат ва халқлар яшайди. Улар орасида дарийзабон, паштузабон ва туркийзабон кишилар сон жиҳатидан йирик этник гуруҳлардир. Муаллифнинг таъкидлашича, Афғонистонда яшовчи халқларнинг адабиёти ва фолклорини ўрганиш нафақат илмий жиҳатдан, балки маданий-тарихий жиҳатдан ҳам муҳим аҳамиятга эга. Чунончи, бу халқлар ва этник гуруҳларнинг адабиёти, айниқса, фолклори қўшни мамлакатлар (Ўрта Осиё, Эрон, Покистон) халқлари адабиёти ва фолклорининг ўзаро

Адабий алоқалар

таъсирида ривож топгани, айниқса, Афғонистон ва унга қўшни бўлган халқлар ўртасида қадим замонлардан бери ҳаётий-тарихий ва маданий алоқалар мавжуд бўлганлигидан гувоҳлик берувчи материалларни учратиш мумкин.

Қўлланмада Афғонистон паштузабон халқлари фолклорининг насрий ва шеърий асарлари турли манбалар асосида таҳлил этилиб, улардан намуналар келтирилган, уларнинг ўзига хос хусусиятлари кўрсатиб берилган. Айни вақтда дарийзабон халқ оғзаки ижодиёти ва уларнинг кўп асрлардан буён мавжуд бўлган турлари, мавзулари ва фалсафий мазмунлари ҳақидаги қизиқарли материаллар билан таниши мумкин.

Пашту ва дарий тилларида келтирилган намуналар уларнинг бадиий қиммати, миллий руҳи ва ўзига хос хусусиятлари сақланган ҳолда ўзбек тилига муваффақиятли ўгирилган.

Афғонистондаги турли элат ва этник гуруҳлар гарчи расмий тил – пашту ва дарийчада ўқиб-ёзсалар-да, аммо улар ўз она тилларида яратилган бой фолклорга эга. Булар ҳам муаллифнинг назаридан четда қолмаган.

Ўқув қўлланмада паштузабон шоирлар: Боязид Ансорий, Арзоний Хешкий, Мирзохон Ансорий, Али Муҳаммад Мухлис, Восил Рўшоний, Карим Рўшоний ва бошқаларнинг афғон адабиёти ривожига қўшган ҳиссалари, айниқса, афғон (пашту) адабиётини юксалишида улуғ хизмат қилган Хушҳолхон Хатак (1613-1689) тўғрисида, унинг адабий мероси ҳақида илмий-назарий қарашлари баён этилган.

Китобда афғон мумтоз адабиётининг юксалишига мўмандлар адабий мактабининг кўрсатган илҳомбахш таъсири ҳақида ҳам фикр-мулоҳазалар юритилади.

Шуни таъкидлаш керакки, атоқли афғоншунос-адабиётшунос олим Абдураҳим Манноновнинг «Афғонистон халқлари фолклори ва мумтоз адабиёти тарихи» асари нафақат мустақил Ўзбекистонимизда, балки Мустақил ҳамдўстлик давлатларида илк яратилган салмоқли қўлланма асардир. Тошкент Давлат Шарқшунослик институти томонидан чоп этилган ушбу қимматли китоб кўп йиллардан буён даҳшатли биродаркушлик жанглари шароитида, қурғоқчилик, очарчилик, қаҳатчилик муҳитида беҳад азоб чеккан, жанубдаги яқин қўшнимиз – Афғонистон халқларининг адабий, маданий-маънавий меросини тарихий-инсоний қадриятларини ўрганишда ўзига хос муҳим ва олижаноб бир ҳисса бўлиб қўшилажак.

Маъмуржон НИШОНОВ,
Ориф УСМОНОВ

Кийиниш одоби

«АЙЛАНАМАН ШАРҚНИ КЕЗИБ...»

Ривоят қилишларича, учала дўст саёҳатга отланишибди. Улар йўл юриб, йўл юрса ҳам мўл юриб, бир ўрмонга етиб келибдилар. Ўрмонда тунаб, тонг оттирмоқчи бўлишибди. Улар хавф-хатарнинг олдини олиш учун тунни навбатчилик билан ўтказишга келишишибди. Дўстларнинг бири дурадгор, иккинчиси моҳир тикувчи ва учинчиси эса илм соҳиби – тақводор экан. Аввал дурадгор навбатчи бўлибди. Бироз ўтиб уни уйқу элита бошлабди. Унинг кўзи бир дарахтга тушибди. Дарҳол ишга киришибди, ундан қиз ҳайкалини ясабди. Кейинги кун навбат тикувчига келибди. Уни ҳам уйқу ўзига торта бошлабди. Шунда ҳайкални кўриб қолган тикувчи: «Бу дурадгор дўстимнинг иши бўлса керак», деб ўйлабди. Ўзи ҳам маҳоратини кўрсатиб, қизни бежирим либослар билан кийинтирибди. Навбат илм соҳиби, тақводор йигитга келибди. У ҳам ўз вазифасини адо эта бошлабди. Уни ҳам уйқу элитибди. Уйқу ширинлик қилавергач, ўзини чалғитиш учун ён-атрофга назар ташлабди. Шу пайт кўзи милтиллаган гулхан ёруғида кўринаётган қиз ҳайкалига тушиб қолибди. Бу дўстлари иши эканлигини фаҳмлабди. Лекин ўзининг бирон ҳунари йўқлигидан афсусланибди. Шундай бўлса-да, таҳорат олиб, ибодатга машғул бўлибди. Яратгандан шу ҳайкалга жон ато қилишликни сўрабди. Оллоҳ таоло умидвор йигитнинг илтижосини қабул қилиб ҳайкалга жон ато этибди. Тонг отибди. Йигитлар уйқудан туриб, юз-қўлларини ювиб, нонуштага ўтиришибди.

Буни қарангки, қиз уларнинг олдига келиб, назокат билан салом берибди. Йигитлар умрида бундай гўзал қизни кўришмаган экан. Уларнинг учаласи ҳам қизни севиб қолишибди. Ҳар қайсиси ўз ишларини рўкач қилишиб, қизни ўзларига ёр қилиб олмоқчи бўлишибди. Учала дўст бир-бирига душманга айланишига оз қолибди. Шунда қиз ибо ва ҳаё билан дебди:

– Сизлар ниҳоятда мард, баҳодир йигитсизлар. Дўстлар бундай пайтда ақл билан иш кўрмоқликлари керак. Одатда, бир қиз уч йигитга хотин бўлолмайди. Демак, менинг фикримга қулоқ тутингизлар. Сизларнинг иккингиз менга қиёматлик ака бўлингиз, бирингиз эса вафодор ёр. Бу бахт кимга насиб этади? Буни ҳам сизларга мен айтаман. У мени шармисорликдан сақлаб, гуноҳ жойларимни бекитган – тикувчидир. Демак, мен унинг ёри бўламан».

Қизнинг бу доно сўзлари йигитларга маъқул бўлибди. Шундай қилиб, кийинмоқ зарурати қиз-йигитнинг тақдирини белгилаган экан.

Ҳар бир миллатнинг ўзига хос бўлган кийиниш одатлари, миллий либослари бор. Масалан, Ўрта Осиё халқларининг кийинишлари бир-биридан фарқланади. Шу билан бирга, тарихий жараёнларда, босқинчилик урушлари натижасида, дейлик, эронийлар, искандарийлар, араблар, мўғуллар ёки русларнинг аждодларимиз кийинишига озми-кўпми таъсир ўтказганини ҳам кўрамиз.

Тўғри, кийинишнинг кўп жиҳатлари мамлакат ва халқларнинг иқлим шароитига боғлиқ. Ҳиндларнинг ярим очиқ ёки совуқ ўлкалар аҳолисининг қат-қат кийиниб юришлари ўша жойларнинг об-ҳавоси иссиқ-совуқлиги билан ҳам белгиланади.

Қадимдан миллий урф-одатларимизга ва исломий қоидаларга кўра ҳам чақалоқ дунёга келган пайтлариданоқ, уни либосга ўрайдилар.

Ўғил бола билан қиз боланинг кийиниб юришида фарқланадиган ва ўхшаш жиҳатлари бўлади-ки, бу чақалоқлик пайтида унчалик сезилмайди. Аммо улғайиб, вояга етиб, ўсиб борган сари кийинишдаги бу фарқлар кўзга ташланиб қолади.

Одатда қиз болаларга кўзга яқин, нафис ва чиройли матолардан тикилган кийимлар кийдирилади, қиз боланинг ҳусни очилиб, кўркам ва гўзал бўлиб кўринади. Худди шунингдек, ўғил болаларга ҳам гавдасига мос келадиган, ихчам кўрсатадиган кийимлар ярашади. Эгизакларни эса бир хил кийинтиришга ҳаракат қиладилар. Чунки бунинг бир жиҳати улар бир-биридан ўксиб қолмасинлар ҳам дейдилар.

Аслини олганда кийиниш зоҳирий бир амал, лекин унинг ўзига хос ботиний мазмуни ҳам борлигини эътироф этгимиз келади. Чунки, умргузаронликда одамнинг кийиниши жинсига ва ёшига мос бўлишининг тарбиявий аҳамияти, ён-атрофдагиларга маънавий таъсири ҳам сезилиб қоларкан.

«Яқинда – дейди бир танишим – шаҳар айланмоқчи бўлдик. Болаларнинг онаси билан икки набирамизни етаклаб, Мирзо Улуғбек туманида жойлашган «Боғи Эрам» оромгоҳига бордик. Ёшларни-ку ёш дейсиз, ўрта ёшдан ошиб кетганлар «шўртик»ларда юришибди, бундайлар шаҳар кўчаларида, бозорларда, ҳатто транспортларда ҳам учрайди. Болаларим олдида барибир ҳижолатга қолдим».

Замонавийликни ҳам замон кишилари яратади, назаримда. Кийиниш одоби деган тушунча шунчалар эскириб қолдими, дейсан киши. Бундай кийинишлик одоб доирасидан чиқиб кетишлик бўлиб туюлмайдимикин? Ахир, уйнинг иши уйники, аммо кўча-кўй, йўл-транспортларда, бозор-ўчарларда, айниқса, иш жойлари, ҳордиқ масканларида юрганимизда ёш авлод билан ёнма-ён эканлигимизни бир лаҳза бўлсин, унутиб бўлмайди. Болаларимиз биздан ўрганишади, ахир. Нега кийиниш одобидаги умуминсоний ва миллий қадриятларимизни ҳадеганда менсимаймиз? Бир қараганда бу унчалик аҳамиятга эга эмасдай, лекин ҳатто миллий истиқлол ғоялари руҳида тарбиялашнинг қайсидир жиҳатлари шу мавзуга бориб тақалади, албатта.

Ҳамиша ўзбекнинг ўзлиги бор, деймиз. Бу турфа миллий либосларимизда ўзбекнинг ўзига хос кийиниш одоби ҳам маълум маънода акс этган. Ёшлар, ўсмирлар, кичкинтойлар ҳам биздан ҳар жиҳат – кийинишимизгача ўрнак олаверадилар, бизга тақлид қилганча катта бўладилар. Беҳаё тасвирларга тўла хориж филмлари, шундай суратлар туширилган газета ва журналларнинг, ҳатто ўқув қуролларидаги бундай тасвирларнинг маънавий, айтиш мумкинки, ғоявий таъсирини нималар билан ўлчаш мумкин? Афсусланамиз, лекин «ранг-баранг»лик давом этаверади.

Баъзан сайилгоҳларда қаторлашиб юришган қизларнинг ғайритабиий кийинишларини кўриб, уларнинг хонадонлари ҳақида ўйлаб қоласиз, дейди бир аёл. Унинг фикрича, ана шундай иллатлар туфайли ҳам айрим ёшларимиз тўғри йўлдан чиқиб, эгри сўқмоқларга тушиб қолишяпти. Гиёҳвандлик, спиртли ичимликларга ружу қўйишлик, ҳуда-беҳуда саёқ юришлик кабилар миллийлигимизга, ор-номусимизга зиён келтиради, албатта. Биз мулоҳаза юритаётган кийиниш мавзусининг ҳам бу иллатларни келтириб чиқаришга озми-кўпми алоқадор жиҳатлари борга ўхшайди, назаримда.

Беихтиёр марҳум санъаткор Охунжон Мадалиевнинг бир қўшиғидаги мисралар ёдга келади:

«Айланаман Шарқни кезиб, айланаман,
Иболи бир ёр тополмай ўйланаман»...»

Қуёш нурини қамаштиргулик, товус патидек товланиб турадиган, Кумушбибилар табассумини тўлдирган, Раъноларнинг ҳуснини очган, турфа рангда жило бериб турадиган шойи-атласларимиз ва бошқа турли матоларимиз, аслида Оврўпо матоларидан кам эмас, ҳам тансиҳатлик манбаи улар. Қолаверса, кийим ҳам ҳусн, деб бежиз айтишмаган. Миллийлик жилоланиб, ранглар рақс этиб турган либосларимизга хориж юртларида ҳамма ҳавасу завқ ила қарайди.

Бахт-иқболимиз кулиб, истиқлол эпкинларидан баҳраманд бўлганимизга ҳам ўн йилдан ошди. Бағридилимиз яйраб, ўзлигимизни англаб, шукуҳли кунлар оғушида яшаяпмиз. Кўплаб йўқотилган қадриятларимизни тиклаб, сайқал бермоқдамиз. Биз тилга олган кийиниш одоби ҳам азал-азалдан ўзбекка хос бўлиб, қадрланиб келинган. Бироқ, кийинишдаги миллий қадриятлар бироз бўлсада, кишиларимиз назаридан четда қолаётгандай туюлади.

Кези келганда яна бир фикрни тилга олиб ўтишни маъқул деб ўйладик. Аксарият тўйларимизда атиги бир марта келин-куёвлар кийядиган миллий либослар шунчаки, номигагина – «кўрсин» учун қилинадиган бўлиб қолган. Ахир, бекасам тўнлар ва шойи-атлас либослар маълум вақтлар кийилиб турилган. Улар фарзандли бўлишгач, бу либосларни бўхчаю сандиқларга солиб қўйишган. Вақти-соати етиб, орзулари ушалиб, улар ҳам ўз фарзандларининг бахт-иқбол тўйларида фарзандларига ўша либосларни кийдиришган.

Миллий либослар хусусида мулоҳазаларимизни билдирар эканмиз, албатта, беҳудага ўраниб-чирманиш ёки шу каби ҳар хил эски ва сунъий иллатларни тилга олишдан йироқмиз. Зеро, уларда миллийлик мазмунининг ўзи йўқ.

Ҳаётнинг ўзига хос қонуниятлари бор. Ҳар ким хоҳлаган кийимини кийиши табиий. Бироқ, зикр этганимиздек, одоб нуқтаи назаридан, фарзандлар олдида ўзимизга мос кийиниб юрмоғимиз ҳам бир сабоқ дегимиз келади. Ҳар ҳолда қизларимиз, келинларимиз ва кексаларимиз олдида меъёридан ортиқ, таъбир жоиз бўлса, баданни модага айлантириб юришлик ўзимизга ҳам, ёш авлод маънавиятига ҳам таъсир қилмай қолмаслиги ҳақидаги мулоҳазаларимизни айтмоқ истадик. Шундай экан, қадриятларимизга муносиб ҳолда кийиниб юришликка одатланайлик, ахир одоб – одам зийнати демоқчимиз, холос.

Абдулҳамид ҲАБИБУЛЛАЕВ,
доцент, халқ таълими аълочиси

Халқаро ҳамкорлик риштапари

ЎЗБЕКИСТОН ЛАЗЕР УСКУНАЛАРИ — ҲИНДИСТОНДА

Мустақил республикамизнинг илк қадамларидан бошлаб Ҳиндистон давлати халқимизга хайрихоҳлик билдириб, ҳар томонлама ҳамкорлик қилишга тайёр эканлигини эълон қилган эди. Дўстлик алоқаларининг рамзи сифатида тезда икки томонлама элчихоналар очилди.

Маълумки, Ҳиндистон компютер технологияси бўйича дунёда етакчи ўринлардан бирини эгаллаб келмоқда. Шу боис ҳамкорлигимиз илк самараси сифатида Ҳиндистон ҳукумати ёш мутахассисларимизни компютер технологияси бўйича малака ошириш курсларига қабул қилишини билдирди. Мана бир неча йилдан бери Ҳиндистон ҳукуматининг Ўзбекистондаги элчихонаси ёрдамида кўплаб ҳамюртларимиз бу гўзал диёрнинг турли шаҳарларида бошқа ҳамкорликлар қаторида компютер соҳаси бўйича ҳам таҳсил олиб, тажриба орттириб келмоқдалар.

Мазкур курсларда таълим бериш юқори савияда уюштирилган. Бу ерда замонавий фан ютуқларини ўргатиш билан бирга, фойдали томони шуки, ёшларга инглиз тилини амалиётда қўллаш имкони туғилиб, тилни ўрганишда бу ҳаётий кўникмалар яқиндан катта ёрдам беради. Мазкур курсларда таълим олиб қайтган ёшларнинг деярли ҳаммаси ҳозирги кунда инглиз тилида бемалол эркин мулоқот қила оладилар.

Яна шуни таъкидлаш керакки, Ўзбекистоннинг ўзида энди ҳеч қандай тўсиқларсиз сафар учун ҳужжатларни расмийлаштириш йўлга қўйилганки, бу мустақиллигимизнинг бир самараси бўлиб кишини қувонтиради. Чунки шўролар даврида чет элга чиқиш учун собиқ марказдан қолган сарқит бир-икки ўрин минг чийриқдан ўтказилиб бериларди. Мабодо сиз Деҳлига учмоқчи бўлсангиз, Москвага бориб самолётга ўтиришингиз керак, Тошкентда ёнилғи олиш учун қўнган самолётга ҳам ўзбекистонликларнинг чиқишга ҳаққи йўқ эди.

Ҳозирги кунда мустақил республикамизнинг пойтахти бўлмиш Тошкентдан деярли ҳар куни Ҳиндистоннинг бир неча шаҳарларига ҳаво қатнови йўлга қўйилган. Бу борада Ўзбекистон Ҳаво Йўллари миллий авиакомпанияси ибратли хизмат қилиб келмоқда.

1995 йили Ўзбекистон Республикаси Фан ва техника давлат комитети қошида Ўзбекистон-Ҳиндистон маркази ташкил қилинди. Мазкур марказнинг фаолияти туфайли бир неча илмий лойиҳалар амалга оширилди, мутахассисларимиз Ҳиндистоннинг бир неча шаҳарларидаги институтлар билан ҳамкорликда иш олиб бормоқда. Айрим олий ўқув юртларининг илмий лабораторияларнинг ва илмий-тадқиқот институтларининг ходимлари ҳинд ҳамкасблари билан биргаликда муайян дастур устида ишламоқдалар.

Ҳинд биродарларимиз ҳам Ўзбекистонда олиб борилаётган илмий-тадқиқот ишлари, жумладан, Қуёш энергиясидан фойдаланиш, Лазер медицинаси, ўсимликлардан доривор моддалар олиш ва бошқа йўналишдаги илмий ишлар билан жуда қизиқмоқдалар. Кўҳна Ҳайдаробод шаҳрига ҳамюртларимиз иштирокида қуёш энергиясидан фойдаланадиган қурилмалар ўрнатилиб, юртдошларимиз маҳаллий мутахассисларга унда ишлаш сирларини ўргатиб қайтишди. Ҳиндистоннинг Деҳли ва Индор шаҳарларида ўзбек-ҳинд лазер марказлари ташкил қилиниб, бу марказлар Ўзбекистонда ишлаб чиқилган лазер ускуналари билан жиҳозлангандир.

Ҳозирги кунда Ўзбекистон ва Ҳиндистон ўртасида илмий, маданий, техникавий, санъат, адабиёт ва тижорат соҳасидаги алоқалар йилдан-йилга кўпайиб, кўплаб қўшма корхоналар фаолият кўрсатиб келмоқда. Самарали натижалар дўстона ҳамкорлигимизни янада мустаҳкамлашга ундайди.

К. ВАЛИХОНОВ,
Илмий-техник ҳамкорликка кўмаклашиш бўйича Ўзбекистон-Ҳиндистон Маркази директори вазифасини бажарувчи

Хотира ўчмасдир, хотира мангу!

МАЪРИФАТ БОҒИНИНГ ШАҲИД ГУЛЛАРИ

Машҳур кишилардан бирининг шундай пурҳикмат сўзлари бор: «Ҳар бир жамиятнинг тараққиёт даражаси унинг аёлларга бўлган муносабати билан белгиланади».

Инсоният тарихининг дастлабки даврларида жамият аёллар томонидан идора этилган. Кўҳна битикларда ёзилишича, шу даврда жамият адолат ва нафосат машъаласидан нурафшон бўлган. Кейинчалик матриархат ўз ўрнини патриархат даврига бўшатиб бергач, уруш ва низолар инсоният жамиятининг доимий йўлдошига айланиб борди. Ана шундай тарихий-ижтимоий шароитда аёллар нафақат ўз оиласи, балки жамият ҳаётини ҳам порлоқ бир меҳр ва гўзаллик гуллари билан яшнатиб келди. Бу ҳақиқатни биринчи бўлиб шоирлар тўла ҳис этдилар. Шунинг учун ҳам улар қалбини жамият ҳаётининг нозик барометри, деб аташ мумкин.

Аёлларни улуғлаш, улар шарафига шеър ва достонларни ёзишда собиқ совет даврида ижод қилган шоирлар мумтоз салафларидан заррача орқада қолмадилар. Совет давлати ҳам ўз шоирларининг аёлларга бўлган меҳрини назарга олиб, Ўрта Осиё хотин-қизларини паранжи асоратидан халос этишга жон-жаҳди билан киришди. Ўн йиллар мобайнида паранжини хотинлар ва опа-сингиллар иффатининг бирдан-бир посбони, деб ўйлаган эрлар-у ака-укалар Совет давлатининг ҳарбийларча «Ҳужум» деб аталган ҳаракатини назар-эътиборга илмадилар. Улар «озодлик»ка чиққан хотинлари, опа-сингилларини шафқатсизларча сўйиб, бўғиб ўлдирдилар. Совет давлати бу хунрезликни кўра-била туриб, энг илғор аёлларни «тўп»нинг оғзига ташлашда давом этди. Болшевикларча қатъийлик билан амалга оширилган аҳмоқона ҳаракат орқасида қанчадан-қанча бегуноҳ қонлар тўкилди.

«Ҳужум» эндигина қонли этакларини йиғиштира бошлаганда 37-йилнинг қонли дарвозалари шарақлаб очилиб кетди. Давлат ва партия, фан ва маданият арбоблари «халқ душмани» сифатида қамоққа олиниб, қамоқхоналар бегуноҳ кишиларга тўлиб-тошди. Эрларининг аксилинқилобий фаолияти ҳақида сиёсий идораларга ўз вақтида маълумот бериб турмаган, бинобарин, улар жиноятига шерик бўлган, деб ўнлаб аёллар қамоққа ташланди. Ўз оилаларининггина эмас, жамиятнинг ҳам гули ва кўрки бўлган аёллар НКВД ходимлари томонидан мислсиз қийноқларга солинди, ор-номуслари таҳқир этилиб булғанди. Қамоққа тушган аёлларнинг кўз ёшлари дарё бўлиб оқди.

Атоқли давлат арбоби Файзулла Хўжаев оиласига мансуб аёлларнинг ўзидан 7 киши қамоқ ва лагер азобларини кўриб, адои тамом бўлди. Етмиш ёшдан ошган онаси Райҳон ая эса чеккан азоб-уқубатларига чидай олмай, 5 йиллик қамоқ жазосини ўташ учун Қарағанда шаҳрига жўнатилиши олдида, қамоқхонада вафот этди. Машҳур жамоат арбоби Абдулҳай Тожиевнинг хотини Тожихон Аҳмедова 14 йиллик маҳбуслик даврида кўрмаган бирбиридан мудҳиш лагерлар советлар мамлакатида қолмади... Бундай фожиали тақдирларни кўплаб келтиришимиз мумкин.

Совет давлатининг ҳали ўн гулидан бир гули ҳам очилмаган бегуноҳ аёлларни турли туҳмат ва сохта айблар билан қирғин-қатағон этганини орадан юз йиллар ўтгандан кейин ҳам кечириш мумкин эмас. Бу хунрезликни юзага келтирган ваҳший кишиларга абадул-абад лаънат тошлари отилади. Аксинча, жафокаш ва жабрдийда аёлларимиз эса ҳурмат ва ифтихор туйғулари билан ёд этилажак.

Яқинда «Шаҳидлар хотираси» хайрия жамғармаси қатағон қурбонлари бўлган аёллар ҳақида ҳикоя қилувчи «Қор кўйнида лолалар» очерклар китобини нашрдан чиқарди. Бу китобдан ўрин олган ҳар бир мақола, ҳар бир очерк асосида келажакда гўзал бир достон, боқий бир роман, ларзакор бадиий филм ё спектакл яратилиши мумкин.

Қатағон қурбонлари бўлган аёлларимиз номининг рус декабрист аёллари номидек абадийлаштирилишига шубҳа бўлиши мумкин эмас.

Келажак жамиятнинг маънавий тараққиёт даражаси шу маъсума аёлларимизга бўлган муносабат билан ҳам белгиланади.

Наим КАРИМОВ

ГУЛСУМ

Кузатган асримизнинг 20-йилларида Германияда ўқиб қайтган маҳаллий йигит ва қизлар орасида ўзбек ёшларидан ташқари бир неча қардош халқлар: қозоқ, тожик, татар ёшлари ҳам бор эди. Шулардан бири татар зиёли қизи Гулсум Раҳимова – Ашрафий ҳақида ҳикоя қилмоқчимиз. Юқорида номи тилга олинган очерклар китобида Гулсум Ашрафий ҳаётига доир маълумотлар билан янада батафсилроқ танишишингиз мумкин.

* * *

Гулсум опа Раҳимова 1902 йилда Қозоғистоннинг собиқ Оқмулла вилояти Ўтбосар шаҳрида таваллуд топган. Гулсум 10-11 яшар пайти унинг отаси Қаюм бобо Раҳимов бу ерда кун кечириш қийинлигидан бола-чақаси билан Туркияга кўчиб кетади. Ёш Гулсум 1918 йилгача у ерда таълим олиш учун кўп изланади. Врач бўлиш орзусида бирор жойга кетиб ўқишни ҳам ўйлаб юради. Шу йилларда Россия мусулмон ҳарбий асирлари қаторида Туркияга келган Олимжон Идрисийнинг маслаҳати билан 1918 йилда у Германияга ўқишга кетади. Бу ҳақда Гулсум опанинг ўзи кейинчалик шундай ҳикоя қилган: «1918 йил куз ойларида уйимизга Идрисий, Бадри Сайфулмуликов ва доктор Борий келишди. Улар билан бўлган суҳбат чоғимда мен Туркияда аёллар учун олий маълумот олиш йўлидаги қийинчиликлардан зорланиб, врачлик касбида ўқиш истагим борлигини айтдим. Идрисий бунга жавобан мени Берлинга боришга ва хоҳишим бўйича ҳар қандай ўқув юртига жойлаштиришга ваъда берди. Бунинг устига Берлингача бориш қийин эмаслиги, у билан Берлинга Исмоил Акчурин ҳам кетаётганлиги, улар билан бирга боришим мумкинлигини айтди. Мен бу таклифни қабул этиб, 1918 йилда синглим (Руқия Раҳимова – Ш. Т.) ва Исмоил Акчурин билан бирга Германияга (Берлинга) бордик». (Архив ҳужжатларидан). Шундан сўнг Гулсум опа синглиси Руқия билан шаҳардаги бошланғич мактабларнинг ўқув пансионатига ўрнашиб, ўша ерда яшаш билан бирга Дрездендаги қизлар гимназиясига кириб ўқий бошлайдилар. 1922 йиллардан сўнг улар Бухоро Халқ Республикаси таъминотига ўтиб, 1925 йилда гимназияни битирадилар. Гулсум опа ўқишининг бу ерда анча чўзилишига ўқиш давридаги баъзи бир моддий қийинчиликлар ҳам сабаб бўлади. Шунинг учун ҳам у орада Финляндияга ҳам кетиб, у ердаги татар ёшлари мактабида бир муддат дарс ҳам беради.

Гулсум опа Дрезден қизлар гимназиясида ўқиётган даврда Туркистон ва Бухородан борган бошқа маҳаллий ўзбек, қозоқ, татар ёшлари билан бирга ўқишда, маданий ва маърифий ишларда фаол иштирок этади. Айниқса, Берлин университети талабаларидан ўзбек қизи Саида Шораҳмедова, машҳур татар ёзувчиси Аёз Исҳоқийнинг қизи Саодатхон, Дармштад қизлар гимназиясида ўқиётган тошкентлик Ҳайринисо Мажидхонова хевалик Марям Султонмуродовалар билан яқин алоқада бўлиб, немисларнинг илғор фан-ютуқлари, маориф тажрибалари, тили ва адабиётини пухта ўргана бошлайди. Гёте, Шиллер каби дунёга машҳур шоир ва драматургларнинг асарларини немисча матнида мутолаа қиладилар.

Гулсум опа 1925 йил Германиядаги Дрезден қизлар гимназиясини муваффақиятли битириб, катта умидлар билан Ўзбекистонга қайтади.

Гулсум опа Бухоро ва Самарқандда бирмунча вақт маҳаллий ўзбек, тожик, татар ёшлари мактабларида немис, рус тилларидан дарс беради, Германиядан олган илғор педагогик тажрибаларини ишга солиб, уларни Европа адабиёти, тили билан бевосита таништиришга ҳаракат қилади. Мазкур йилларда Ўзбекистоннинг пойтахти бўлган Самарқандда педакадемия очилиб, у ерга республиканинг турли жойларидан атоқли олим, шоир ва ёзувчилар, зиёлилар йиғила бошлаган эди. Гулсум опа ҳам у ерда улар билан яқиндан дўстлаша боради ва ўша йиллари мазкур дорилфуннуннинг педагогика факултетида ўқиётган ўзбек зиёлиси Ҳайдар Ашрафий исмли йигит билан танишиб, унга турмушга чиқади. Ҳайдар Ашрафий кейинчалик Ўзбекистон Давлат университетининг аспирантурасида ўқийди ва 1934 йили оиласи билан Тошкентга кўчиб келади ва бу ерда республика Халқ Маориф Комиссарлиги қошидаги маориф кадрларининг малакасини ошириш институти ўқув бўлимида ишлай бошлайди. Улар икки фарзанди (ўғиллари Тўлқин ва Учқун) билан ҳозирги Шёлковичная кўчасининг 39-уйида яшай бошлайди. Опа у ердан кўп узоқда бўлмаган мактаблардан бирида немис тили ва адабиётидан дарс бериб, кечқурунлари шаҳардаги чет тиллар педагогика институтининг немис тили факултетига ҳам ўқий бошлайди, кундузи иш тажрибаларини кечки ўқиш ишлари билан боғлаб олиб боради. Шу билан бирга, мазкур йилларда опа умр йўлдоши билан бирга ишлаётган таниқли ўзбек зиёлилари – институт директори Назир Иноятий, кечки пединститут декани Арслонқори Валиев, Ўзбекистон Педагогика фанлари илмий-тадқиқот институти директор ўринбосари Бахшилло Хўжаев, Ўзбекистон Санъат ишлари бошқармаси бошлиғи ўринбосари Босит Қориев, институт илмий ишлар мудири Имомхон Ҳусанхўжаев, институтнинг машҳур профессорлари Абдурауф Фитрат каби улуғ зиёлилар билан ҳам таниш бўлган. Улар Ҳайдар Ашрафийнинг уйларида бўлган вақтларида Гулсум опа мазкур устозларни катта ҳурмат ва эъзоз билан кутиб, уларга самимий меҳмоннавозлик кўрсатган, бу зиёлиларнинг маориф, маданият ҳақидаги қизиқарли суҳбатларини мароқ билан тинглаган. Уларнинг оила аъзолари – жумладан, Арслонқори Валиевнинг рафиқаси, таниқли ўзбек шоираси ва маорифчи Хосият Тиллахонова, Босит Қориевнинг умр йўлдоши – ўзбек театрининг таниқли арбобларидан Маъсумахон Қориевалар билан яқин дўст бўлиб, улар орқали ўзбек адабиётининг нодир намуналари билан яна ҳам яқиндан таниша бошлаган, ўз навбатида Гулсум опа ҳам уларга немис тили ва адабиёти ютуқлари ҳақида қизиқарли маълумотлар бериб борган.

...1937 йилнинг 6 январида собиқ Ўзбекистон ССР Ички ишлар комиссарлиги лейтенанти тўсатдан уни чақириб сўроқ қила бошлайди. Опа унинг туҳматкорона айбловчи саволларига дадил рад жавобини берган:

«**САВОЛ:** – Германияда бўлган вақтингизда «Германиядаги Туркистон талабалари жамияти»га аъзо бўлганмисиз?

ЖАВОБ: – Германияда бўлган вақтларимда ҳеч қандай ижтимоий ташкилотга аъзо бўлмаганман.

САВОЛ: Терговга маълумки, сиз Германиядан Финляндияга борганингизда Олимжон Идрисийдан махсус топшириқ олган экансиз. Шу олган топшириғингиз ҳақида гапириб беринг.

ЖАВОБ: Йўқ, мен Олимжон Идрисийдан ҳеч қандай топшириқ олмаганман. Мен Олимжон Идрисийдан топшириқ олиш у ёқда турсин, у билан ҳатто душманлик даражасида ёмон муносабатда бўлганман. Чунки, у мени ҳам, синглим Руқиянинг ҳам стипендияларимиздан қирқиб, бизларнинг ўқишларимизга катта тўсиқлар ҳам ярата бошлаган эди.

САВОЛ: Терговга маълумки, синглингиз Руқия Берлиндан Финляндияга сизнинг олдингизга келганда у ерга Идрисийдан миллатчилик руҳидаги хат ва асарлар олиб борган экан, ўша миллатчилик руҳидаги хат ва адабиётларни кимга берганлигизни айтиб беринг.

ЖАВОБ: Йўқ, бу туҳмат гап. Руқия менинг олдимга (Финляндияга) борганда менинг таклифим ва ҳисобимга борган эди. У Идрисийдан ҳеч қандай махсус топшириқ олмаган ва олиши ҳам мумкин эмас эди.

Сўнг тергов ходимлари унинг изидан бўладиган айғоқчилик ишларини кучайтириб, сохта гувоҳлар топиб, қўшимча кўрсатмалар тўплай бошлайдилар. Ва шулар асосида 1937 йил 18 июлда Гулсум опа Раҳимова-Ашрафий уйи тинтув қилиниб, у қамоққа олинади. Бу ҳақдаги айбнома эса Гулсум опа қамалгандан сўнг икки ҳафтача кейин (яъни 1937 йил 1 август) тўқилиб, унда опанинг Германияда ўқиган вақтларида революцияга қарши бўлган айғоқчилик ташкилоти «Озод Туркистон»-га аъзо бўлган, унинг топшириғи билан СССРга келиб, совет мамлакати ҳақида жосуслик материаллари тўплаб, Берлиндаги «Озод Туркистон» ташкилотига юбормоқчи бўлган» деган туҳмат мазмунидаги айблар ёзилади. Аслида бу терговлар, сохта айбловлардан кузатилган мақсад – жойларда ҳар қандай миллий кадрларни йўқ қилиш, ҳеч бир миллатнинг тараққий этишига йўл қўймаслик эди.

Орадан салкам икки ой ўтгач, 1937 йил 13 сентябрда унинг эри таниқли ўзбек зиёлиси, Тошкент олий педагогика билим маскани мураббийси Ҳайдар Ашрафий ҳам қамоққа олинади. Ундан ҳам ўзи, ҳам хотини Гулсум Раҳимовага қўшимча айблов материаллар беришни талаб қилиб уни қийноққа соладилар.

Жумладан, 1937 йил 26 сентябрда Ҳайдар Ашрафийдан хотини Гулсум Раҳимованинг революцияга қарши қандай ишлар олиб борганлиги сўралади. У хотинининг бундай ишларни билмаслигини қатъий айтади.

Гулсум опа Раҳимова қамалганига қадар оғир юрак хасталиги билан оғриган эди. Шунга қарамасдан у қарийб бир йилдан ортиқ НКВД қамоқхона камераларида оғир тергов қийноқларида азоб чекади. Ва охири юқоридаги сохта айбловлар, туҳматлар, қийноқлар остидаги «тасдиқлаш» асосида СССР Олий суди ҳарбий коллегиясининг 1938 йил 4–15 октябрдаги сайёр сессияси ҳукми билан олий жазо – отувга ҳукм қилинади. Ва 1937 йил октябрда Тошкентда Германияда ўқиб қайтган бошқа ўзбек йигит ва қизлари Саттор Жаббор, Тўлаган Мўмин, Хайринисо Мажидхонова ва бошқалар қатори ғайриқонуний равишда шаҳид этилади. Шу вақтларда кексайиб қолган унинг ота-оналари, айниқса, касалманд отаси Қаюм бобо Собиров, ёш гўдаклари Учқун ва Тўлқинлар моддий ва маънавий ҳимоясиз қоладилар. Бу ҳам етмагандай улар халқ душманлари, чет эл буржуа давлати жосусларининг ота-оналари, авлодлари деган қора тамға остида сарсон-саргардон қилинади. Қизининг бегуноҳ қамалганидан изтиробда бўлган Қаюм ота 1940 йил бошларида собиқ СССР прокуратурасига ариза беради, унинг бегуноҳлигини айтиб, тақдирини билиш, ўзи қариб, невараларини кўчада қолганлигини ҳисобга олиб, иложи бўлса қизини оқлашга ёрдам беришларини сўрайди. Лекин ҳарбий прокурор ёрдамчисининг 1940 йил 4 апрелдаги хулосасида СССР Олий суди ҳарбий коллегияси сайёр сессиясининг 1938 йил 9 октябрдаги отув ҳукми ўз кучида қолдирилганлиги ҳақидаги хабарни унга етказиб, Гулсум Раҳимова ишини Ўзбекистон Ички ишлар халқ комиссарлигига қайтаришга қарор қилингани айтилган. Шундан кейин улар умидларини узиб юрак ютиб қўрқув, таҳлика остида яшай бошлайдилар.

Биз Гулсум опанинг ота-оналари, авлод-аждоди, болаларининг сўнгги тақдири нима бўлганлиги ҳақида изландик. Унинг яқин қариндошларидан бири, таниқли журналист ва шоир Раҳим Фарҳодий билан суҳбатлашдик. Раҳим Фарҳодийнинг айтишига қараганда, унинг онаси Мунжия Раҳимова Гулсум опанинг энг кичик синглиси бўлган. Онасининг хотирлашича, Гулсум Раҳимова ва унинг эри таниқли ўзбек зиёлиси Ҳайдар Ашрафий қамалгач, бобоси Қаюм бобо Раҳимов кексайиб қолганига қарамай, тергов органларидан қўрқиб, унинг ёш гўдакларини ўзи яшаб турган уйга – узоқ Бухоро вилоятидаги қишлоққа олиб кетган ва у ерда ўқитиб, тарбиялай бошлаган. Бунинг устига ўша вақтларда Москвадаги Тожикистон ваколатхонаси ходими Исохўжаев ва унинг рафиқаси Германияда ўқиб келган Руқия Раҳимова ҳам немис-фашистларининг айғоқчиси деган туҳмат билан қамалган экан. Раҳим Фарҳодий етим қолган болалар тақдири ҳақида шуларни гапириб берди: «Иккала холамнинг бола-чақаларига ҳам, кейинчалик Самарқанд Давлат медицина институти кафедра мудири отам Ҳаким Фарҳодий (унинг отаси, машҳур зиёли Абдураҳмон Фарҳодий ҳам бу даврда репрессия қурбони бўлган эди) ва шу институтнинг доценти онам Мунжия Раҳимовалар ҳамиша моддий ва маънавий кўмак бериб туришган. Болалар уларнинг кўмагида ўсиб-улғайиб, муайян касб эгалари бўлишган. Гулсум холамнинг ўғли Тўлқин Раҳимов нафақага чиққунга қадар Самарқанд қишлоқ хўжалик институтида дарс берган, у ердаги таниқли олимлардан бири бўлиб, кўплаб шогирдлар етиштирган, ҳозир у Бошқирдистоннинг Уфа шаҳрида яшайди. Қаюм бобом қизлари Гулсум ва Руқияларнинг оқланиш кунларини кўролмай 1953 йилда оламдан ўтган. Онамнинг айтишига қараганда, Сталин вафотидан кейин бобом ўз болалари ва набираларини йиғиб, «Ер юзининг энг ёвуз ва халқлар бошига бало бўлган бу жаллоддан қутулганидан кейин энди тинчгина кўзимни юмаман», – деган. Шундан кўп ўтмай бир куни барча қариндошлари, яқин қўшниларини чақириб бирга овқатланган ва кечки намозини ўқиб, ётоғига киргач, икки қўлини кўксига қўйиб оламдан кўз юмган экан.

Ўтмишда кўплаб бегуноҳ қамалган – қатли омга учраган аждодларимиз қатори марҳум холам Гулсум Раҳимова ва унинг умр йўлдоши Ҳайдар Ашрафийлар ҳам оқланди, улар қатл этилган Юнусобод туманида Президентимиз Фармони билан рамзий «Шаҳидлар хотираси» майдони яратилди. Мен ҳам уни зиёрат этиб, бегуноҳ истибдод қурбони бўлган холам руҳига тиловат қилиб тураман».

Шерали ТУРДИЕВ

Кашфиёт ва инсон

ОДАМНИНГ «КСЕРОНУСХАСИ»НИ ЯРАТИШ МУМКИНМИ?

Ғарб давлатларида барча соҳалар қатори фан оламида ҳам гўё «илмий тўғри» бўлган «шов-шув»лар билан омма эътиборини тортиш оддий одат тусига кирганлиги кўпчиликка маълум, албатта.

Ўтган асрнинг 50-60 йилларида шундай шов-шувлардан бирининг сабабчиси Италия биолог олими, профессор Петручи одам эмбриони тараққиётини пробирка шароитида амалга оширганлигини эълон қилган эди.

Собиқ совет академиги Т. Лисенко эса ирсиятнинг моддий асосини бутунлай инкор қилиб, жавдардан ҳақиқий буғдой, ёввойи сулидан унинг янги маданий турини олганлигини хабар қилди. Кейинчалик Петручи ва Лисенколарнинг илмий ахборотлари ноилмий эканлиги маълум бўлган. Шунингдек, ҳар икки-уч йилда бир-икки марта коинотдан Еримизга улкан осмон жисми (астероид, метеорит ёки кометалар) келаётганлигини, агар заминимиз билан учрашса, қиёмат қойим бўлишини айрим ғарб олимлари «башорат» ҳам қилиб турадилар.

Кузатган асримизнинг 80-йилларида дунё олимлари биотехнология фанига катта умидлар боғлаб, табиатни муҳофаза қилишда, экология, қишлоқ хўжалиги, саноат, айниқса, металлургия, тиббиёт, энергетика соҳаларига доир долзарб муаммоларни мазкур фан ютуқлари асосида беш-олти йил ичида ҳал қилинишига ишонч билдирган эдилар. Лекин бу фан олимлар умид қилган даражада дунёвий ютуқларга эриша олмади. Аксинча, ҳинд олими, профессор Вандана Шива «Биотехнология фани ютуқларининг қишлоқ хўжалиги, саноат, тиббиёт ва энергетика соҳаларида фойдасидан зарари кўп бўлди» деб таъкидлади. Шунга қарамай, олимлар томонидан биотехнология фанидаги клонлаш усули орқали ирсий фаолияти ўзгарган жонзотлар яратишга интилиш кучайди. Клон – ирсий белгилари бир хил бўлган организмлар демакдир. Рус олими академик А. Сприн «Клонлаш услубиёти жамиятга фойдадан кўра кўпроқ хавф келтирувчи омил бўлиб, у бир зумда рак, спид ва бошқа бедаво касалликларни тарқатувчи микрожонзот мутантлари (ҳосилалар)ни лабораторияда яратди», – дейди. Олимнинг таъкидлашича, аслида бундай биологик қуроллар ҳар қандай ядровий бомбалардан ҳам хавфли бўлиб, мутахассислар ва давлат арбобларини ҳушёр бўлишга даъват қилиб келмоқда.

1997 йил Англияда лаборатория шароитида клонлаш усули орқали Долли номли бузоқча «оламга келди». Айрим олимлар худди шу услубда одамнинг ҳам «ксеронусхаси»ни олиш мумкин деган хулосага келдилар. Ғарб жамоатчилиги ўртасида клонлаш орқали Гитлер, Сталин, Ленин каби шахсларни олимлар яратишмоқчи, деган гаплар ҳам тарқала бошлади. Шунинг учун бугунги кунда бу мавзу жаҳон оммавий ахборот воситалари, радио, телевидение ва матбуотда қизғин баҳсларга сабаб бўлиб турибди.

Хўш, клонлаш усулининг моҳияти нимадан иборат?

Бирор сабабга кўра бефарзанд аёлнинг жинсий, яъни тухум ҳужайраси лаборатория шароитида денуклеинтирланади. Организмдан ажратилган ушбу ҳужайрадаги жонзотни шакллантирувчи режа жойлашган ядро аёл умр йўлдошининг соматик-танавий ҳужайраларидаги ядро билан алмаштирилади. Компютерда дискет алмашгандек, ҳужайралар тараққиётини белгиловчи режалар алмаштирилади. Бошқача айтганда, аёлнинг жинсий ҳужайраси сунъий уруғлантирилади. Натижада кузатилган гибрид ҳужайра лаборатория шароитида ҳосил бўлиб, унинг ривожланиш жараёни электр токи таъсирида махсус, сунъий муҳитда амалга оширилади. Эмбрионга айлана бошлагач эса у аёл организмига трансплантация қилинади, яъни кўчирилади. Гибрид ҳужайра – эмбрион бачадонда ҳомилага айланса, бу клонлаш усулининг натижаси ҳисобланади. Мазкур усул орқали олимлар сичқон, маймун ва ўсимликларда тажриба ўтказиб келдилар. Бу усулнинг одамларда қандай кечиши мумкинлиги дунё миқёсида олимлар ва жамоатчилик орасида катта баҳс-мунозараларга сабаб бўлмоқда.

Тадқиқотчиларнинг айримлари эмбрион (стоволовой) ҳужайралардан қандай қилиб одам танасида 200 дан ортиқ ҳужайра турлари (нерв, мушак, мия, кўз, юрак, буйрак ва ҳоказо), улардан эса тўқима, тўқималардан аъзолар, аъзолардан эса бир бутун организм шаклланиш жараёнини аниқламоқчилар. Булардан ташқари муайян ҳужайралардан инсулин, ўсиш гормони, интерферон каби тиббиётга зарур бўлган дори-дармонларни биотехнологик усулда тайёрлаш устида режа тузмоқдалар. Аксарият олимлар одамларда клонлаш усули қўлланишини скептик (нисбий, ишонарсиз) қараб, унга этик, одоб нуқтаи назардан жамият учун номуносиб деб баҳо бермоқдалар. Айни пайтда уч мамлакат – АҚШ, Италия ва Исроил олимлари бир гуруҳ (трио) бўлиб медико-биологик режа туздилар. Мазкур гуруҳ замонавий асбоб-ускуналарга эга ҳамда моддий жиҳатдан кучли таъминланган бўлиб, ўз манзилини Ўрта Ер денгизининг жамоат учун номаълум оролида, ислом, христиан ва иудаизм динлари билан боғлиқ тазйиқлардан холи бўлиш учун одамлар нигоҳидан четда қўним топдилар.

Дунёдаги кўпчилик олимлар бу режага салбий муносабат билдирмоқдалар. Жумладан, Англиядаги Кембридж университетининг профессори А. Женикс трио режаси инсонни лаборатория учун ишлатиладиган ҳайвонга айлантираётганлиги учун ахлоқий нормаларга тўғри келмайдиган ва илмий жиҳатдан танқидий фикрларга чидай олмайдиган иш деб баҳолади. Олим ўз фикрини давом эттириб, «пробиркада оталанган тухум ҳужайраси она қорнида аксарият тараққий қилмаслиги, бир нечтасидан тасодифан фақат биттаси эмбрионга айланиши мумкин. Онадаги ҳомила ривожланадиган аъзо ҳам ҳар қандай трансплантация қилинган гибрид ҳужайрани қабул қилмайди...» – дейди у. Олимларнинг кузатишича, гибрид ҳужайра эмбрион ҳолатига ўтиб тараққий қилганда ҳам ҳайвонларда буйракнинг анатомик ҳолати бузилиб, қон-томирлари ва иммун системаси яхши ривожланмаслиги аниқланган.

Клонлаш усулининг асосчиси Шотландиядаги Эдинбург университетининг профессори Я. Вилмутнинг ёзишига қараганда, клонлаш йўли билан дунёга келган қўзичоқ ва сичқонлар оддий ҳолатдаги турлардан фарқли ўлароқ, улар муддатидан анча олдин туғилар экан. Кўриниши нормал бўлса ҳам, мушаклари нотўғри шаклланган, айниқса ўпкада қон томирлари яхши тараққий қилмай, носоғлом туғилиб тезда нобуд бўлган. Бундай услубиётни одамларга тадбиқ этиш ақл бовар қилмайдиган, оқибати хунук иш бўлур эди. Одатда клонланган эмбрион оддий эмбриондан катта бўлиб, туғилганда ҳам йирик ҳолатда дунёга келади. Бу онанинг соғлиги ва ҳаёти учун хатарлидир. Бу каби эътирозларга трио-медикал-биологик режа аъзолари шундай жавоб бермоқдалар. Улар «трансплантация усулини такомиллаштириб бораётганлари, пробиркадаги сунъий оталанган эмбрион микроскоп орқали назорат қилиниб, фақат тўлиқ қимматли ва тозаларигина она организмига ўтказилишини» таъкидламоқдалар. Бундай жавоблар ҳам албатта илмий етарли эмас. Пробиркадаги сунъий оталаниш асосида ривожланган эмбрион хромосомаларнинг ўзгаришига асосланган. Оддий ҳолатда эмбрион тараққиётига эпиденом, яъни хромосомадан ташқари факторлар ҳам таъсир қилади. Бундай ҳолатларни аввалдан ҳисобга олиш ёки назорат қилиш мумкин эмас. Айниқса, эмбрионнинг асаб тизими, руҳий ҳолати, бир қанча тўқима, аъзоларнинг шаклланишини ва уларнинг сифатини на она қорнида, айниқса, клонлаш жараёнида назорат қилиб бўлмайди. Оддий ҳолатда ҳомиланинг нотўғри ривожланиши она учун хавфли эканлиги ҳаммага маълум, бундай хавф клонланган эмбрионнинг тараққиётида она учун бир неча марта ошиб кетади.

Лекин трио-режа ходимлари бундай салбий ҳатто хавфли оқибатларни атрофлича таҳлил қилмай ишни бошлаб; «Хум»дан «жин» ташқарига чиқарилди, бу ёғини вақт кўрсатади», – демоқдалар. Мазкур режа эълон қилинганда трио режасининг номига 300 га яқин эр-хотинлар клонлаш йўли билан фарзанд кўришни илтимос қилиб ариза берганлар. Аммо бу ишнинг кўп биологик томонлари қоронғи бўлиб қолмоқда. Дейлик, трио-режа асосида дунёга келган боланинг ёши қандай белгиланади? Одатда тухум ҳужайра оталангандан 9 ой муддат ўтгач дунёга келади. Клонланиш жараёнида 30 ёки 40 ёшли ота ёки она ирсиятининг асоси бўлган дезоксирибонуклеин кислота (ДНК) ишлатилади. Тажрибада эркакнинг танавий ҳужайрасидан фойдаланилгани, унинг жинсий ҳужайраси тўлиқ қимматга эга бўлмаганлиги учун ҳомиланинг эркакка қариндошлик жиҳати (яъни фарзандими ёки бошқа туғишганими) ноаниқлигича қолади. Шунданми, дунёга келган ҳомиланинг чиндан ҳам мазкур ота-онанинг «ксеронусхаси» эканлигини аниқлашда трио-режа ходимлари сукут сақламоқдалар.

Олимларнинг фикрича, клонлаш асосида дунёга келган ҳайвонларда генларнинг фаолияти бузилиб, дейлик, муайян ген қайси пайтда ишлаш хотираси издан чиқади. Туғилганда унинг ташқи кўриниши гўё нормал бўлса ҳам кейинчалик ҳар хил генетик касалликларга мойиллиги оддий ҳайвон боласидан юқори даражада эканлиги кузатилган. Олимларнинг бир гуруҳи инсонни клонлаштиришга қарши бўлсалар ҳам лекин келгусида айрим касаллик ёки фалокат туфайли одам организмида ишдан чиққан айрим ҳужайра, тўқима, аъзоларни сунъий равишда ўстирилганлари билан алмаштиришда фойдаланиш мумкин, демоқдалар.

Америкада табиат музейи ходимлари томонидан жамоатчилик фикрини билиш учун сўров ўтказилганда, аҳолининг 92 фоизи одамни клонлаштиришга қарши чиқиб, улар уй ҳайвонларини ҳам сунъий равишда кўпайтиришга қатъий равишда рад жавобини бердилар. Лекин шундай оилалар борки, улар бефарзанд ёки бирор касаллик ё бошқа сабабларга кўра фарзандидан айрилган. Улар зурриётлар қолдиғидаги ДНК асосида клонлаш усули орқали фарзандларининг «ксеронусхалари»ни кўришни орзу қилмоқдалар.

Нима бўлганда ҳам АҚШ ва Англия ҳукуматлари одам эмбрионини икки ҳафтагача фақат илмий ишлар учун клонлаштиришга рухсат берди.

Клонлаш асосида одам боласини Тангри яратганидай мукаммал дунёга келтириш мумкин эмаслиги, бу ишларнинг инсоният учун хатарли жиҳатлари кўплиги, этик-ахлоқий томонлари қоронғи бўлганлиги учун, бизнингча, клонлаш «жин»и ҳали хумда ўтириб тургани маъқул.

Муҳсин ВАЛИХОНОВ

ЧЎПИЙ ДОМЛАНИНГ «ОЛДИ-ҚОЧДИ» ГУРУНГЛАРИ

Азиз мухлислар!

Ўзингизга маълум, кейинги пайтларда санъатда «олди-қочди» қўшиқлар ёки газеталарда, кўпчиликни қизиқтириш учунми, «олди-қочди» гаплар, ойнаи жаҳон, радиода «олди-қочди» кўрсатув ва эшиттиришлар каби жумлалар турли мулоқотларда тез-тез қулоққа чалинадиган бўлиб қолди. Тўғри, аслида бундай чиқишларнинг бирортасида «бу – «олди қочди» деб қўйган жойи йўқ. Лекин мухлисларнинг кўзи ўткир ва «олди-қочди»га мойилроқ, барибир ичидан шунисини топиб олаверади. Эшитишимизга қараганда, шунинг учунми, кўпчилик газеталарни тўртинчи саҳифасидан бошлаб ўқирмиш. Майли, ҳар ҳолда қанақасига бўлса ҳам газеталарнинг ўқилаётганлигидан хурсандмиз.

Биз ҳам бир чама тортиб ҳажвий битикчимиз Чўпий домланинг «обқочар» гурунгларию серқирра мулоҳазаларини ҳар гал қоғозга тушириб қўйгучи эдик. Мундоқ ўйлаб қарасак, бу ноёб гурунглар салмоғи газетамизнинг нақ бир йиллик «подшивка»сидан кам эмас! Қалами қайноқ муаллифимизнинг ушбу қиррадор мулоҳазаларидан сизни-да баҳраманд этмак истаги туғилди.

Хулласкалом, «МТ» таҳририяти узоқ маслаҳатлашувдан сўнг мухлисларга «Чўпий домланинг «олди-қочди» гурунглари» ҳажвий саҳифасини ҳавола қилиб боришни мақсадга мувофиқ деб топди.

Яна маълумингиз бўлсинким, саҳифада исталган киши исталган ҳажмдаги «олди-қочди» ёна тўкин илҳом мевалари билан иштирок этиши мумкин. Ишонинг, гапимиз рост, асло «олди-қочди» ваъда эмас. Ишонмасангиз, саҳифанинг таҳририят тандиридан янги узилган илк «обқочар» нусхаси ҳузурингизда.

Саҳифамизга марҳамат, янги бўлса-да, номи сизга бироз таниш саҳифамиз билан қадрдонлашиб қоласиз, деган умиддамиз.

«Эҳо-шоу» хабарлари

ЭЪЛОННОМА!

Ҳурмати Тяншон тоғидай баланд, илҳоми Оролдай тошғон маълум ва номаълум ҳажвий битикчилар! Битикчилар, битикчилар, битикчилар...

Шу фурсатдан бошлаб «Олди-қочди» қўшиғининг матни учун саҳифамизда мухлислар миқёсида

ТАНЛОВ

эълон қилинади! Эълон қилинади, эълон қилинади, эълон қилинади...

Илҳом беихтиёрлигини инобатга олган ҳолда, мавзу чегараланмаган, муҳими, учига чиққан «олди-қочди»лик, «олди-қочди»лик... Матнлар баланд-паст, чуқур-саёз чўнтаклар ҳасби ҳоли нуқтаи назаридан исталган шаклда қабул қилинади. Фақат қоғознинг орқа-олдига бўлса-да, оралаб ўқиш-ёзиш заруратидан ора очди ёзилса басдур. Матнларни дискетга битиб йўллагувчилар уни ўқимоғимиз учун компютерларини ҳам олиб келишни унутмасун! Унутмасун, унутмасун, унутмасун...

Илова: матнлар ва дискетлар қайтарилмайди, ўшал компютерга солиб олиб қўйилади.

Жуда илҳоми тезгоплар нодир фурсат қочмаслиги учун телефон орқали саҳифа муаллифларига айтиб ёздирса ҳам бўлади. Телефон рақамларимизни эслатиб ўтамиз: эслаб қолиш осон, хоҳлаганча нол (0) рақамини тераверасиз. Тўхтаган жойингизда телефонимиз жиринглайди, фақат сизга эшитилмайди, гапираверасиз, гапираверасиз, гапираверасиз...

Танлов учала ўринга ва бошқа «энг, энг...» ўринларга ғолиблар топилган куниёқ якунланади. Ғолибларни «олди-қочди» совғалар кутмоқда! Шошилинг, азизлар, «олди-қочди» совғаларини зўрға тутиб турибмиз... Зўрға, зўрға, зўрға...

ИЛОВА: Танлов эълон қилинган фурсатдан бошлаб ёғилган матнлар навбати билан ҳисобга олинади, ашаддий мухлисларимиз навбатсиз кириши мумкин.

«Олди-қочди» танловига

ТУТОЛМАСМАН

Танловни ҳозиргина эълон қилдик. Лекин, биласизлар, бу ёғи «таниш-билишчилик» дегандай. Таҳририятга келиб-кетиб юрадиган Чўпий домла ҳаммадан бурун танлов исини олиб дарров чўп қаламини ишга солди. «Бошлаб берганга бош соврин» деб шу битикни ўтирган жойида филҳол қопқоралаб ташлади. «Илҳом тезлигига ҳам қаралсун, илло бу ҳам бир пойгадир» деди ул зот илова қилиб, ашъорни узатаркан. Енг шимариб турган ҳакамлар аллақачон ишга киришиб кетганлигини мухлисларимизга маълум қиламиз. Чўпийнинг ашъори эса будир:

Бир париваш аклу хушим олдию қочди-и-ии, войдод,
Бошима минг бир балолар чўғини сочди-и-ии, войдод,
Ёндиродур, куйдуродур, ҳар тарафдан чимчилаб чўғи-и-ии,
Дам юракдан, дам бағирдин минг тешик очди-и-ии, войдод.

Нақорат:

Додим саси етармикин,
Акс-садоси қайтармикин.

Яна нақорат:

Додим саси, додим саси, додим саси етармикин,
Акс-садоси, акс-садоси, акс-садоси қайтармикин.

Шундан буён кўйида мен чопганим-чопга-а-ан, войдод,
Йўллар узоқ, ҳамма яқин йўлларни ёпга-а-ан, войдод,
Бир кўрса ким, кўнгли кетар, ошиқлари ғуж – ғу-у-уж,
Хабар қилсун мендан олдин ул ёрни топга-а-ан, войдод.

Нақоратлар 2 марта такрорланади

Парий енгил, вале зилу замбил бу дарди-и-ии, войдод,
Зўрға юриб бораётир тўхтамай марди-и-ии, войдод.
Дунёда қиз кўпдир, йигит ҳам кўп, санаб кў-ў-ўр,
Офат экан, ҳам йўлдин, ҳам сондин чиқарди-и-ии, войдод,

Уз-о-о-оқ музика, сўнгра нақоратлар уч марта такрорланади.

Ёндирса ҳам, куйдирса ҳам қарамасун ё-ё-р войдод,
Тугаб қолар қўшиқ, кейин ҳаммаси беко-о-ор, войдод,
Потраб чиқар қўшиқчалар юрган йўлимда-а-аа,
Ошиқлик бир талант, майли, қанча бўлсам хо-о-ор, войдод.

Нақоратлар хоҳлаганча такрорланади, музика ҳам...

Шуни ҳам маълум қилсак, кетаётиб Чўпий домла бизни бир нарсадан огоҳлантирдилар. Яъни «ҳозир кўпайиб кетган «олди-қочди, енгил-елпи» қўшиқлардан тағин танловга қўймангларким, ҳаммасига бош соврин бермак мушкилотида қолурсизлар» дедилар. Биз «Айтилганларни айтмайдурмиз» шиоримиз борлигини таъкидлаб, бош совғадан умидвор бўлган шоир Чўпийга амалий таскин бердик.

ТОПИНГ-ЧИ

Ўзи кичкина миттивой, калтадир,
Ичидаги боласи ёнбошидан туртадир.

БОР ЭКАНУ ЙЎҚ ЭКАН...

Баъзи «енгил-елпи» қўшиқлар хусусида Чўпий домланинг айтганлари будир:

Қайсилари экан, дейсизму? Баайни пайтда бундан осон савол бўлмаса керак. Мурват бурамаған кунингиз йўқдирким, ул «қулоқ талаш-жавоб қалаш» айтилмалардан эшитмаган эрсангиз. Шу боис ўзингиздан ҳам бир сўраб кўрсангиз бўлаверади. Илло, эшитсангиз ҳам эшитгандурсиз, эшитмасангиз ҳам ёд биладурсиз. Майли, сазангиз ўлмасин, алардин тузилган қўлбола «терма»лардан мен айтсам, сиз қоғозга туширсангиз. Ўзиям жа-а кўп қиррали-да. Биласизми, ҳам бу сифат айтилмишларнинг ҳар қиррасинда бир ёки бир неча муроди мақсад бўладиркимим, билганимизча билдирурмиз. Айтгандай, филҳол, бу галги гурунгни маним номимдан айтимчиларга эканини ҳам ёзиб қўйинг ва газетда чиқорингким, сўзим аларгадур. Қирра чиқармакни ҳаммаси ҳам билсун-да. Мана, масалан:

ҚИРРА – I

Бирламчиси, қўшиқни мухлисга ҳам енгилгина, ҳам бекаму кўст етказувчи «енгил-елпи» илк хосият сўздадир. Шу боис бир сўз ёки бир тўп сўз коптокдай бетиним сакрайдир, қулоғингиз пардасига бўзчининг мокисидек бориб-келаверади. (Бир ярим сўзлиги ҳам бор, албатта). Бир'дов сакралгач, дам олинади, (йўғ-е, дам берилса керак), бир банд ўтиб-ўтмай сакраш машқи такрорланади. Хуллас, уч дақиқалик ашулада бир сўз чунонам ҳаккалайдики, етти довни зинғиллаб ўтади. Мисоллардан бир мисқол:

Бир ярим сўзлиги: **«... да жони-и-им, да жоним, да жоним...».**

Бир тўп сўзлиги: **«Ёр, ёр эмасман, ёр, ёр эмасман, ёр...».**

Ёки:

«Ман, ман, ман Манзура,
Ман, ман, ман Манзура...».

Ёдладингизму?! Баракалла, ээ, офарин! Билдирмасак-да, айтувчи тарафнинг муроди-мақсадини англагандирсиз.

Қиссадан ҳисса:
Илмнинг шарти – такрор,
Қўшиқнинг «парти» – такрор.
Эшиттирмак муроди,
Машҳурликнинг қаноти.

Бир қўшиқда юз такрор,
Яна берилса такрор,
Ҳамманинг хиргойиси,
Оммалашмак боиси –
Неча бор эшитмакдир,
Қулоқни пишитмакдир.

Ана, бизим мақомкаш ёки миллиёна рубобий (лирик) шўх айтимкаш биродарларимизнинг оқсагани қайдадур?! Улар ҳам «қаро кўзим, қаро кўзим, қаро кўзим...» деса бўлмасму? Аллақачон ул «кўз»ни сув қилиб ичворардик, а, лаббай?..

ҚИРРА – 2

Ҳилпиракнинг залворли юки шу қиррада. Буниси «дум-дум», «гум-бўм», «шуф-шуф», яъни чалма нота билан боғлиқ. Шу нуқтада сизга бир гапни айтсам. Мана, масалан, оддий ҳаётий зарурат – эшик тақилласа, қилаётган ишингизни қўйиб бўлса ҳам бориб эшикни очасиз. Илло, қулоқ дегани жамики товушлар ичида тақиллаш, туқуллаш, гумбурлашларга сергак, баъзан тиқиллашларга ҳам мойиллиги йўқ эмас. Янаям аниқроғи, аслида бундай товушлар қўярда-қўймай кириб келади, эшитмай-чи – қулоғингиз пардаси қоматда.

Ана, эшик тақиллатишдан мағзни чақилган ҳаётий заруратнинг қиррадор кароматти. Демак, қўшиқни бировга эшиттирмак муродингиз бўлса, ҳаётдан узоқлашманг, йўғ-е, қулоқдан узоқлашманг! Қоматини келтириб қўйинг, ё сизни эшитсун, ё ҳеч кимни. Хуллас, мухлисларнинг юрагидан кўра қулоғига эҳтиёт бўлинсун, ҳеч кимга берманг. Айтмоқчи, бунақа пайтда юрак деганнинг ташвиши қилинмайдир ҳам, ичкарида битта ўзи қолган шу «така-пука»дан бир иш чиқармиди? Сизга қулоқ берилса, йўғе, олсангиз бас, ишни қўли гул, нафаси ўткир бир эмас икки ўпканинг ўзи саранжомлайди – ҳар «гумбўм»га жуфт сакратади! Ўзингиз у-бу тўйларда бўлғонмисиз, сакрағон ҳамдурсиз.

Мақомкаш ё миллиёна рубобий шўх айтимкаш биродарларимиз бу жиҳат ҳам қирра чиқармакни билмас. Ҳамон қош-кўз учиртирмак, «иситма» йўлида жон титратмак ёхуд ҳеч кимга кўринмайдиган шу юрақни ҳалакламак била овора. Ўн дона бармоқ ҳаракатидан минг маъно излайдирлар, нарвондай икки оёқ турганда! Буларнинг айтимига юрса-ку, шу оёқлар ҳам бармоқдай нозиклашиб кетадур. Хуллас, бошдан-оёқ сирру мўъжиза, буларга қўйиб берилса, одамни турган жойида эритиб, йўқ қиворади-я.

Яна демак, ашулани бировга эшиттирмак муродингиз бўлса, «тақки-турум»ни аямасангиз бас, эшитмаганига қўймай силталайди. Қошикўзини қайғурманг, ҳеч ким унисига қараётгани йўқ...

Қиссадан ҳисса:
Юмшоқ бўлса-да қулоқ,
Қаттиқликка мойилроқ.
Сен ҳам, эй айтувчи дўст,
Бу жиҳат қолдирма кўст.
Ашуланинг кўрими,
Асли «тақки-туруми».
Ҳар қулоқнинг қомати,
Эшитмак кафолати.
Гумбурлат овозини,
Фарқлолмасун созини!..

ҚИРРА – 3

О-о, энг учғир қирра-да бу. Бу учламчиси – АВЖ....... йўқлиғидур! Сизга айтсам-айтмасам:

Айтимчининг кўплиғи,
Асли авжнинг йўқлиғи...

Билaсизми-билмайсизми, куй-қўшиқнинг, эскича айтганда, «чиқорим-тушириним»лари бўлғучи эди. Ҳозир жон қийнаб тирмашиб тоққа чиқиш шарт эмас, ҳамма ёқ – «дўлана». «Алпинист» ашулачилар билан ҳеч бир жононнинг иши йўқ. Тоғнинг дўланасини жуда егиси келса, ана, видеоклипга тушади. Қарабсизки, вертолётда шахсан ўзини дўлананинг қоқ устига қўндириб қўйишади, ол жоним-е жоним: «Истасанг бу фалакдан ойни олиб бераман» ва ҳоказо., ҳаммаси битта клипда битадиган қуйма ваъдалар... Сиз хоҳлайверсангиз, ўзга сайёралар ҳам пойингизда. Ёдингизда эса супер «алпинист»! Ана авжу мана авж. Овознинг ўзи йўқ бўлса-да, тури кўп экан-да. Демаккким, изланиш керак, авжли жойларга чиқилса, авж топилаверади. Биласиз, ҳозир қадимгидек ҳофиз бўлмишнинг нафасини санаб овоз ўлчагичдан ўтказиб тургувчи устозларга кулли зарурат қолмаган. Тўғри-да, ўзи шу авж дегани фақат аҳли устозга керак, қимир эткизмай, турган жойида тоққа чиққудек бақиртиради-я. Ана, шунинг учун ҳам бунақада кўпайиша олмаймиз деб ҳилпирак айтувчилар инкубатор усулни танлашди. Буни:

Кўрма устоз, йўрғалайвер ҳар мақомга,
Ўз-ўзингдан кўпаюрсан, чиқма томга –

дейдилар.

Илло, уйнинг томи бўлгани каби ашуланинг ҳам авжи бўлғай. Аввалги айтимларда бу қисм қўшиқнинг бир-икки нуқтасида келгучи эди. «Ана кичик авжни олди, ана, катта авжга келди» деб чайқалишарди шинавандалар, гўё айтувчи билан нафаси бир жойдан чиқаётгандай. Елпиғичсимон айтилмаларда ҳуда-беҳуда ҳам, керак бўлса ҳам – бунақаси йўқ. Лекин қараб турсам, ижрокаш саҳна ортида авжидан олганича олиб қўйиб кейин чиқадими дейман, бошиданоқ овози қолиб ўртага ўзи авжланиб келади. Жазаванинг зўрига қарагандa, яхшиям авжи ичкарида қолибди дейсиз. Сиз ҳам кўзингизни узмай ўтирасиз, мухлисларни қаратиш дейди буни! Эски ҳофизларнинг охири томоғи толиқса, буларнинг оёқ-қўлидан тортиб, сочининг учигача чарчаб қолса керагов. Тўғрида, ашулани бир одам айтгандан кейин ҳамма аъзо қатнашсин-да, бор юкни томоққа юклаб битта овозга боқиманда бўлавермасдан.

Мана, бизим мақомкаш ва миллиёнав рубобий шўх айтимкаш биродарларимизнинг яна бир қиррасиз қолғон жойи, камнамоликларининг боиси. Ажабо, бизим бу «оғир карвон»лар айтаётганида кўриб эшитдинг нимаю, кўрмай эшитдинг нима – кўнгил учун бир қимирлаб қўймайди-я. Овозни кўкка кўтариб, тубсиз осмонга сас еткизаман дегунча оёғига ёпишиб турган пол жониворни амиркон билан акс-садога солиб юборса бўлмасму? Ер ҳам эшитади, кўк ҳам! Майли, кўнгил узолмаса, олсун кейин авжидан ҳам «катта-кичиги»ни қўшиб...

Локигин, ҳозирги айтилмаларда жаям авж йўқ деб бўлмайди, қидирса топилади. Мана, сон-саноқсиз такрорлар қайдан пайдо бўлган дейсиз, албатта авжни минг бир тақсим этмак била! Илло, ашуланинг қисми бўлган авж ҳам, эскирса-да, бир мерос – тақсимласа бўлғай. Бу – илҳом танқислигидан кўҳна куй-айтимларни янги созларга солмакдан киёс. Ҳам бундан миллийлик муроди ҳосил бўлғай.

Қиссадан ҳисса:
Қўшиққа қўш ҳаракат,
Ҳаракатда баракат.
Авжнинг ўрни ёпилур,
Минг бир усул топилур.
Авжини сўрса биров,
Тушунтириб бер дарров.
Дегил, «бу замон олди,
Авжлар эскириб қолди».
Тағин овозга йўйма,
Қовун тушириб қўйма.
Авжни тақсимлай кетдик,
Ҳаммани ҳофиз этдик.
«Жо-о-он» эмас, энди «жон-жон»,
Бу ёғи кўчди осон.
Лаган қоққан – чертимчи,
Томоқ қирган – айтимчи.
Ким мундоқ тақсим қилур
Ашула ихчам бўлур.
Илло, мавжли қўшиқлар
Катта авжли қўшиқлар
Саҳнага сиғмай қолғон,
Кам
намо балан олғон

ҚИРРА – 4

Буниси ўта ижодий қиррадир. Айтимчининг жамики универсаллик аломатлари мана шунисида, генийликдан сал берироқ туради. Нединким, ҳам битадур, ҳам айтадур, басталайдур ҳам. Эшитсангиз бас, ижод жараёни қандай кечганлигини тусмоллайсиз. Бизнинг тусмол эса будир: Одатда, аввал «мумкинми?» деб юмшоқлик билан композициянинг «эшиги» ғижжак билан очилади, кейин бирдан шовқин-сурон солиб куй кириб келади. Тўғри, баъзан одатдан ташқари ҳоллар ҳам кузатилади. Бу менимча, илҳом эшиксиз жойда, яъни ташқарида келган пайтларда битилган қўшиқларда учрайди – кирувда сўраб суриштирилмайди.

Шундай қилиб, куй таппатахту тақа-тақ. Энди бу бебаҳо композицион «тақки-турум»га супер композицион шеър керак! Чамалаб кўрилганда шу пайтгача жами куйларни таъминлаб келаётган амалдаги шеърларнинг на вазни тўғри келади, на мантиғи, вазни ортиқча деса мантиғининг ҳам турган-битгани юк. Ўтган ва бугунда бор шоирлар, айниқса, ҳақиқийларини ҳалак этиб ўтиришдан бир нима чиқиши гумон. Лекин шеър йўқ экан, деб шундай композиция увол бўладими? Йўқ, албатта, «Ўлсам сени деймaн». Қўярда-қўймай яна илҳом чақирилади: жуда бўлмаса илҳом париларининг қанотидан тутиб олиб келинади.

«Ё мен борай, мен борай,
Ё сен мени ўзинг топ».

Янаям бўлмаса эртак айтишга тушилади:

«Бор экану йўқ экан,
Оч экану тўқ экан.
Қадим ўтган замонда
А-а-а-а...»

Баногоҳ сўз танқислиги ошиб кетса, ташвиш қилманг, нечта шевамиз бор?! Бу борада ҳам муаммо бўлиши мумкин эмас:

«Жон болам, тургин ўрнингдан,
Лат емадингму, қара ўт-бўтинг...»

Хуллас, ер кўкдан бўлса ҳам қалов шеър топилади, зарурат туғилса, шу ер кўкнинг ўзидан ёрдам сўралади:

«Ёрдам бер менга осмон»

Ҳар ҳолда:

«Оҳим, оҳим, осмонга яқин».

Шунда ҳам бўлавермаса, «олди-қочди»ёна ширу шакар – шеъру шакарга ўтилади. Лекин бунақасини қоғозга тушириш мушкул – куйга сингиб кетган. Қолаверса, тушунилиши шарт бўлмаганидек, туширилиши ҳам шундайроқ, оҳангга монанд нимадир деб турилса бўлди-да. Бу ёқда сакраш машқи қизғин бир пайтда ўйга кетиб туриб қоладигани йўқ, нимага сакраяпман ўзи деб. Куйга солувчиларнинг куйга солаётганда ўйлагани ҳамма учун етарли.

Майли, сазангиз жуда қуриб кетмасин, «кимга қанақа» деганларидай, буни ҳам ким қандай эшитса, шу ҳолича тўғри бўлаверади. Келинг, «ширу шаҳар»лардан бир чимдим ҳаволаси, тахминан шундай, сиз ҳам тахминан ўқийверинг.

«Дадо, надо, ҳагари,
Дада, надо, ҳагари
(Ҳар гал 4 мартадан)
Мам, эмуса мадам,
По прочи накун
Ҳама медунам
Топиб билгайму дармон,
Умрдир орзу-армон,
Тилли-талли тум...
Бу ҳаёт ғанимат...»

Бу сўзлар ҳам етмай қолса, унутмангки, бехавотирли туганмас мавзу ҳали бу ёқда. Сўзни пари санамларнинг қорақош кўзи, ширин сўзига бериб, эгнига қараб «лолман» деб турилаверса ҳам қўшиқ енгил кўчаверади:

«Лол, лол бўлдим мен қорақош кўзингга,
Лол, лол бўлдим мен шу ширин сўзингга.
Эгнида чопон,
Кетида чопам, чопам, чопам, чопам...
Лол, лол».

«Отчопар» бўп кет-э...

Хуллас, айтаверсак, мундоқ «чопа-чоп»лар туширилган, қўйишингиз билан чопқиллаб кетадиган тасмалар талай. Чопағонлигиданми, бозори ҳам чаққон. Мухлислар излаб толиқмасин дебми, ҳар қадамда, ҳар тарафингизда расталарни тўкиб ташлашган. Жуда берилиб кетган ашаддий мухлислар, хоҳласа, ҳаммасини йиғиштириб олиши мумкин! Чунки...

МУҲИМИ, ШУНДОҚ АЙТИЛМАЛАР СИЗГА ҲАЁТ СЎҚМОҚЛАРИДА АСҚОТАДИ, ЕНГИЛ ЧОПИШНИ ЎРГАТАДИ. ЎЙЛАНИШЛИ МАСАЛАЛАРНИ ЎЙЛАБ ҲАМ ЎТИРМАЙСИЗ, БЕЗДАЙ ЎТИБ КЕТАВЕРАСИЗ, ЗАМОНДАН ОРҚАДА ҚОЛМАСАНГИЗ БАС.

ИЛЛО:

Чуқур дарё тинч оқадур,
Ёшларга фонтан ёқадур.
Айтинг, боқса жононалар,
Универсал тароналар.

Хулласкалом, тилу тилларда мунча гап-сўз турганда шеъру шоирга не ҳожат?!

Майли, овоз борму-йўқму, бир гап бўлар,
Ҳар кимнинг ўз куй ва сўзи бўлсин экан.
Шеър ёзмакнинг мушкилотин ҳал этарга,
У-бу тилдан у-бу сўзни билсун экан.
Илҳом қочса, гапирмакни эплолса бас,
Маъни-мантиқ, вазн, турок зарил эрмас.

Ҳеч қурса ўт олиб ётган севгига бор,
Севаман, де, исмин айтиб такрор-такрор...

Аё, бизим мақомкаш ёки миллиёна рубобий шўх айтимкаш биродарларимиз бу сифат универсаллик аломатлари қошида не илож қилғойлар? Токайгача бетиним девон қарайдилар, шеърий тўпламлар уюмидин боши чиқмай яна ҳар сўзнинг маъниси учун минг бир луғатни безовта этганига не дейсиз? Алар ҳам бешоир, белуғат тушуниладиганидан олса бўлмасму? Дейлик, мана шунақасидан:

«Ёниб-ёниб ишқингда мен
Девона бўлдим,
Куйиб-куйиб ҳажрингда мен
Афсона бўлдим...
Севаман мен, ёнаман мен
Девоналар бўламан мен.
Севаман мен, ёнаман мен
Афсоналар бўламан мен...!

Демак, ўт кўтариб изланмакликда ҳам гап кўп экан, охир бир аломат чиқади-да. Қолаверса, бу ёғи халқ турганда муаллиф ташвиши қилинмайди ҳам. Халқники деб қўйилса бас, шу бемаъни вазну турок тафтишидан айтимчи шоир холос бўлғай.

Қиссадан ҳисса:
Излаган имкон топар,
Ҳар тил оралаб чопар.
Айтар бўлсанг, бутун айт,
Ўзинг куй туз, ўзинг байт!
Ҳар иш ўзингдан битсин,
Генийликка не етсин.
Нима битсанг, битавер,
Халқники деб кетавер....
Ё бошламай айтимни,
Яхшилаб уй ўтинни.
Ёниб куйла, ёқарсан,
Тўй исини топарсан...

ҚИРРА – 5

Маълумингизким, сўзлар бир тилдан бошқа тилга таржима қилинур. Бизим айтимчиларимиз шунчалар қиррадорки, музикаларни ҳам ўзбекчага ўгирурлар. Бу боисдан бешламчи қиррани, шубҳасиз мусиқий таржима деб атасак. Тўғри, сўз таржимасидан фарқли ўлароқ, бу мутаржимликнинг ўзига хос хусусиятлари ҳам бор, албатта. Дейлик, ўгирилган хорижона куйнинг ўз миллати, айниқса, муаллифи сир тутилади, баъзан «таржимон»нинг ўзи ҳам билмайди. Бунда «ўзи йўқнинг кўзи йўқ» ҳикмати анча қўл келганлигини кузатиш мумкин. Ўгиришнинг тажрибаларда энг синалган усули чет музикаларга ўзбекча сўз қўшиб айтмоқдир. Лекин чет деганда жуда ҳам ер юзининг учигача четлашиб кетилмайди, одатда, бизга яқинроқ жойлашган юртлардаги ҳофизларнинг куйлари ўгирма қилинади. Масалан, туркча, эронча, афғон, ҳинд қўшиқлари дегандай. Қарабсизки, бу қиррада куй басталаш учун илҳом парисини овора қилишга зарурат қолмайди.

Хуллас, бундай қўшиқда на шоир, на куй париси, на овоз ҳалак, бўлса бир шу айтимчи ҳалак. Ижодий «штат»лар қиррама-қирра қисқариб кетаверса ҳам ашула қисқармайди, бирам ўзидан кўпаядией, сон-саноқсиз.

... Ие, бугун устод Муғаннийнинг уйида «дутор чертим – байт айтим»имиз бор эдику, қирраларга кўп берилиб кетибмиз, чоғи. Майли, дутор маҳтал бўлмасин, тез борай. Қиссадан ҳисса кейинги галга. Ё ўзингиз бир нима деб юбррарсиз».

... Домла қўзғалдилар, чўпиёна сўз айтолмасак-да, ул зотнинг илҳоми юқағон, шунча гурунгдан сўнг «бир нима демак»ни канда қолдирсак бўлмас, а?

Қиссадан ҳисса:
Ўз элим, ўланим бор,
Ҳам куйим, қаламим бор.
Мақомми ё шўх айтим,
Дунё саҳнида айтинг.
Бизга тангридан ато
Хориж юртларга ҳатто
Ҳофизларимиз борса,
«Қаро кўзум»дан олса,
Ўз созимни тузсалар,
Ўзлигин кўргузсалар,
Тингламакни суюрлар
Ўзбекистон деюрлар!
Саҳнадан қўймагайлар
Эшитиб тўймагайлар...

Саҳифа муаллифи: УЗРО

ПУФЛАБ ЧАЛИНАДИМИ?

– Менга янги чиққан «турецкий» кассетадан олиб келсанг, янги қўшиқ ёзмоқчиман...

* * *

– Нега зал тўлмаган, томошабинлар кам? Чипталар сотиб бўлинган-ку?

– Ажабланманг, чипталарни одамлар эмас, таниш ташкилотлар сотиб олган...

* * *

– Қўшиқнинг сўзи эсингдан чиқиб қолса ҳам, такрор эсингдан чиқмасин...

* * *

БУВАМНИНГ СОЗИ

(Лоф ўрнида)

Йиллаб фақат «олди-қочди»ларни тинглаб томоша қилаверган ўн беш яшар Одилжон бир куни «Муножот»ни эшитиб қолди ва дадасига деди:

– Дада, қайси тилда айтяпти?

Жаҳли чиққан дадаси, бир нимани ўйлади шекилли, энди унга «Чўли ироқ»ни эшиттиришга тушди.

– Бир концертнинг вақти ўтди-ю, ҳалиям қўшиғи бошланмади. Яхшиям бизда бунақаси йўқ, – деди боласи.

Бундан баттар тутаққан дадаси ичкарига кириб битта сурат олиб чиқди, унда дутор расми бор эди.

– Мана, бу ўз бувангнинг сози бўлади, билдингми? – деди у боласига.

– Пуфлаб чалинадими? – сўради ўғли...

Охирги сўз

Ярамас қарға эрта учар.

Миллий Тикланиш
Муассис: Миллий тикланиш демократик партияси

Бош муҳаррир: Иброҳим ҒАФУРОВ

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ:
Ўткир ҲОШИМОВ, Муқимжон ҚИРҒИЗБОЕВ, Ойдин ХОЖИЕВА, Хуршид ДЎСТМУҲАММАД, Гуландом БОҚИЕВА, Дилором МАТКАРИМОВА (Бош муҳаррир ўринбосари), Шавкат АЛЛАНАЗАРОВ (масъул котиб)

Газета 00136-рақам билан рўйхатдан ўтган.
Буюртма: Г – 2952.
Сотувда нархи эркин.
Ҳажми 2 босма табоқ.
Саҳифаловчи: Бахтиёр ҚЎШОҚОВ.
Газета IBM компютерида терилди ва саҳифаланди.
Босишга топшириш вақти 20.00
Босишга топширилди 20.30

Манзилимиз: Тошкент шаҳри, Навоий кўчаси – 30 уй.
Телефон 144-81-28.
«Шарқ» нашриёт-матбаа акциядорлик компанияси босмахонасида чоп этилди.
Манзили: Тошкент шаҳри, Буюк Турон кўчаси, 41-уй

Навбатчи – Дилором МАТКАРИМОВА